

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

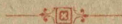
Иалаан почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предлаге се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предлаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

ПОЗДРАВ ГОСТИНИ
 ПРИСУТНИМ ОДГРИЂУ ДОМЕНИКА
 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ
 у Дубровнику 26. јунија 1893.¹⁾

Шјевао Ј. Сундечић.

Добро дошли — браћо драга, —
 Славна браћо одабрана!...
 У госте нам добро дошла
 Дивна кито поштована!...

Ми вам — браћо — растварамо
 Груди наше, наша њедра,
 И сваког вас целивамо
 Сред јуначког чела ведра. —

Добро дошли!... Ево згоде
 Кад да братац сретне брата;
 Да се сретну и загрле
 Пза кобна дуга рата:

И злосретне трзавице
 Која троши наше силе,
 И народне животности
 Витешке нам слаби жиле.

Ево згоде: — баш пред овим
 Спомеником — великана,
 Ком се данас здучио глас
 Славна **NACIONALNA** страна....
BIBLIOTEKA

Д **CRNE GORE** **DURDE** нас је
 Цун надаха пророшскога,
 Довикива' у јединство
 Громом гласа пјеснишкога:

У јединство вилоните
 Наше брацке заједнице,
 И у свјетлост бајног чара
 Из несносне густе тмице. —

Гледајмо га!... Како стоји.
 Пуи поноса! — ка' да вели:
 „Нек корџаца мојим стопам
 „Ко ми славу подић жели!...“

Ево даклеп, — часа ево:
 Пометнимо чегрет сваку;
 Дајмо руку брацкој руци:
 Дајмо шацн брацку шаку!

На панимо пред кѣп ови,
 Ка' пред олтар освенгани;
 Сви љубављу веље душе
 Пјесникове загријани:

Положимо овде завјет
 И присегу, — да се виде
 Ми нећемо мрко пајати,
 Док у палици туца дѣше.

Бог нас гледа, гледа срјет,
 Гледају нас супостати:
 Бог се срди, свјет се мршти,
 Што брат е братом тако рати;

А душмани нѣр пирују:
 Наш им раздор срцу годи:
 Знаду они какве утве
 У мутној се лове води. —

Скоснимо се!... Богу, свјету,
 И свакојем свом злотвору:
 Покажимо шта врједимо
 У оваку, зорну хору!...

Покажимо, да имамо:
Ума зрела — срца врела,
И свијести, и прегнућа,
И поштена мушког чела! —

Божанство је — браћо — слога,
Што немоћне с праха диже;
Ком је она руковођа:
Тај до неба с њоме стиже. —

Немоћни смо, — немило смо
Измрвљени на сто ступа:
Зја нѝ сваком на сунчану
Покрај раде CRNE GORE DURĐE дуо њана.
BIBLIOTEKA CRNOJEVIC

Вај! — CRNE GORE DURĐE гдје нема велик-снаге;
Крупне рјечи не вриједе.
Прометеа прикована
Не спасоше од биједе;

Јовишев му орб чупа
Немилице врла њедра,
А отет му с' није кадра
Уланчена мишца једра. —

Слога — браћо — тѝ је снага
Потрганих малих сила:
Ко ће, да их к сунцу вине,
Сјем њезиних лаких крила?...

Нико... ни Бог!... Бог је љубав;
 Па љубави гдје год није:
 Ни милости Вишњег сунце
 Тѹ нам не сја, нит' нас грије. —

Ми смишљали што год хтјели:
 Вазда ће нам бити кaми;
 Јер ни среће ни напретка
 Сјем љубави нема нами. —

Љубав, слога и братимство:
 То су сидра нашег срца,
 Сред олујом узваљан
 Морској бјеси и таласу. —

Што је Хрват без љубави?
 Шта ли Србин без Хрвата?...
 Двје мрвице;... двије жртве:
 Огња првог, првог рата. —

Желимо ли среће себи?
 Желимо ли спаса дому?
 Желимо ли сјаја, славе
 Међ' народим — роду свому?...

Брацким рукама — пруж'мо руке;
 Брацким срцама — срца дајмо:
 Па над својим грдним страстим
 Побједницу зацјевајмо!...

У тој пјесми — уздигнимо
 Најпре Богу величање;
 Јер је од њег суд и милост
 И народим све ухвање....

А па онда, водећ коло
 Око овог споменика:
 Прославимо **Гундулића**
 Ка' пјесника — бесмртника;

Свог пјесника. — којег ће се
 Дух велики усхитити
 Кад нас снази укресити
 Све у самој једној стиги:

На подножју овог светог
CRNOJEVIĆ
 Пред његовим лицем истим:
 Гдје га вјенцим, славосијџвим,
 Опсиљемо срцам чистим.

Ка' јунаци, — ка' подмладак
 Словенскога истога крека;
 Ка' најближи рђд до рђда
 Из дубока стђра вјђка....

Јер иначе — славна браћо —
 Пјесникове мирне кости
 Би у гробу уздрктале
 С вељег стида и жалости.

Кад б' и овде ми остали:
Неприклони, несмиљени,
Нераскајни, непокајни,
Бјесомучно раздражени....

Добро дошли, у час добар!...
Ми вам браћо растварамо
Наша срца, њедра наша,
И жарко вас целивамо!...

Чвор Гордијев размрсити
Могу браћа кад уложе:

Да:... и чуда чињет
Кад мишине браћке сложе. —

Хајд'те!... дајте!... Сложимо се:
У слози је наша снага!...
Моћ је слога против свакој
Худој сили — браћо драга! —

Кретимо се како којег
Праћедовска вјера учи:
Што је твоје — не смјем бручит.
Нит' ко моје смјѐ да бручи.

У складу нѐ и у раду:
У брацкоме договору,
И у дици — заједници:
Буд' зачетак сваком твору....

Вјѣк просвјетни нека види,
 Да смо и ми врједни њега:
 Кад нас спужди брацка пужда,
 Кад нас стегне брацка стега;

Да смо врједни тога вјѣка;
 Да се сабрат у-се знамо:
 И куда нас свјѣст позове,
 Да ми знамо — поћ онамо. —

Ој! како би пјесникове
 Узиграле тада кости,
 Да друг другу доживимо:
 „Праницам, брате, ти прости! —“

Котлар. 1893.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA

1) Гостими. Да Владо Матијевић, члан славнога Одбора за откриће Гундулићева споменика у Дубровнику, замолио ме је, у име своје и своје дружине, велецијењеним писмом од 11. јула 1913. године испјевам „ПОЗДРАВ ГОСТИМА“, велећи: „Ми желимо да свијет види, да борбу против „хрватству не водимо из каквог претјераног есклузивизма, већ само „ради обране; те би нам мило било и с тога, да би Ви — прва српска „личност наше покрајине — испјевали гостиима поздрав у чисто славен- „ском духу, како што знамо добро да и оејѣкате.“ — Ја сам се таковој жељи врло радо одавао, и овај „ПОЗДРАВ“ до циглијех осам дана пријатељу Матијевићу отпремио; те ми је од њега на вечер истога тога дана сљедећи брво- јав стигао: „Primljeno. Entuziazinom pročitano. Hvala i slava vam!“ — А онет исти пријатељ Матијевић, у писменој захвалници од имена свога и Одборова, под 19 јула јавља ми, да је славни Одбор одлучио штампати цјесму ћирилицом и латиницом, те је рајдавати свијем очни свечаности при свечаној престави у театру, што је тако и било. — Хтјело се је још, да се овај „ПОЗДРАВ“ декламира; али је прекасно било, да би се могла за то добити потребна дозвола од високога задарскога Намјесништва, пошто таково декламирање није, у већ пријед утаченоме програму, стајало. — Ово сам пак припоменуо, — не себе ради и оне прецијене према мојој личности учињене: — колико у хатар очите истине, да се јасно види какве су преплемените домољубне жеље потакле славни дубровачки Одбор, да се он к мени обрати рад овога „ПОЗДРАВА“; да се — вељу — види како је споменути Одбор ватреном тежњом загријан био, да се постигне измирење између Срба и Хрвата, у згоди, која ће се већ тешко — и Бог би знао кад ли више — појавити наручњивом и удешениом за постигнуће речене цијели, но што је њој згода на сусрет изишла при откри- ћу Гундулићева споменика. — Те, и ако се је овај „ПОЗДРАВ“ уоће допа- дао, врло се радо читао и похваљивао: он је и пак, на жалост, остао „гласом вазијућега у пустињи,“ и био просутијем бисером, да се изгуби у благу нају- совније негављености.

Ј. Сундечић.

ЦРКВА И ПОЗОРИШТЕ.

Написао

Том. А. Браћић сврш. богослов.

Од многих ствари, које су другијем људима дозвољене а свјештенику се строго забрањују, снада и похађање позоришта и других забава ¹⁾. Онај који је играо на позорници као глумац неможе ступити у клир нити примити благодат Св. духа да свршује свете тајне ²⁾, јер је то апсолутна сметња за ступање у свештенички чин. Тако исто забрањено је бити свјештенику и ономе који је узео за жену ону која је играла на позорници као глумица ³⁾, јер глумица не може ређују блудницама и уопће женама које не уживају добар глас у друштву ⁴⁾. То се, као и многе друге ствари, забрањује свјештенику ради тога што би он изгубио ауторитет код свога народа и народ неби гледао на њега, за вријеме службе, као на свога духовнога оца, пастира и учитеља ⁵⁾, него више као на каквог препреденог лицемјера. Карактеристично је, нита вели за позоришта св. Јован Златоуст; он их назива: „стаништима сотониним, позорницама разврата,

1) Види: VI. весељепског сабора правило 26; Пастирско Богословље, Београд 1874. стр. 87 и 88.

2) Augustin: De civit-Dei књ. II. стр. 14; Картагинског сабора правило 15., 45., и 63.

3) Апостолско правило 18.

4) Православно црквено право од Др. Нив. Милаша, Задар 1890. стр. 258.

5) Пастирско Богословље, Београд 1874. изд. државне штампарије, стр. 88.

школама објести, кужним слушаоницама и вјекбаоницама иступа“ ⁶⁾.

По овоме видимо да је у великом непријатељству црква и позориште и да између њих зијева велика провалија, коју у истини неби могло ништа испунити, па чак и цивилизација. Кад би те црквене одредбе биле као и државни закони, који се по вољи могу мијењати и другијем замјењивати, било би могућно да се та провалија изравни и да црква и позориште дођу у интимнији одношај, а особито у ово вријеме, када се и позориште рачуна као васпитни завод, али пошто су те одредбе каноничке и никад непромјениве, јер је сваки преступ преко њих са апатемом скончан, то вјештаче мора бити јаз између њих, који се не може ни „p r o f o r m a“. Из времена у којему су издате те црквене одредбе може се мислити да се оне немогу примјенити на данашње позориште, јер то је било тек у првијем вјековима хришћанства, када су се на свему могле још примјетити црте идолопоклонства. Донекле баш и јесте тако, јер данашњи мотив позоришних комада, конструкција и цијељ позоришта, бар код нас Срба, немају ништа што би било противно духу хришћанства, дочим у театрима просвећеног запада и данас се може виђети врло пикантних призора, који

6) Општа историја књижевности од Др. Шера, срп. прев. Ст. Новаковића књ. II. стр. 19.

неби ни мало годили очима поштена човјека, али и так им симпатишу ђеца цивилизованог запада. Нема човјека (у правоме смислу те ријечи, а на оне, који немају појма о човјечијем достојанству и не мислим), који би могао без узбуђења, прегледати све оне призоре, које је приказивала. Нана, главни јунак истоименог романа од Ем. Золе. Данас има читава гомила позоришних комада у репортоарима западних театра, у којима су сцене врло шкандалозне. То је продукт реалистичке школе, чије пристане приказују свијет и сцене у њему онако као што и у ствари постоје. Они то чине са племенитијом напуном да би свијету изнијели хрићаве пошљедице од деморализама, али заборављају да су у својој западној култури посматрају позориште никаквим васпитним интернатом, него га просто похађају да се забаве и вријеме крате, дочим ми поред забаве, у позоришту налазимо доста поуке, коју срцу примамо. Неможемо рећи за све писце драма са оригиналним сценама да из великог патриотизма нишу шкандалозне комаде, као што то чине гласовити писци француски: Сарду, Ожје Фехет и т. д., јер их има да нишу само зато да обогате свој цен, пошто знају да ће њихови комади наћи одзива у раскалашеној и распушћеној младежи, која је опијена западном културом. За доказ ове мене довољно је навести хетерску драму „La dame aux camelias“,

од иначе даровитог драматурга и приповједача Ал. Дима млађег, у којој он развија неке назове о „полу-свијету“. Можда је и Дима имао племениту мисао са својом драмом, али ми се не држимо оне језуитске: „цијељ оправдава средство“, за то и историја литературе мора осуђивати поменутог писца, а тим више што је унлео у своје коло и још читава гомилу даровитих писаца.

Реалистичка школа сама по себи није хрићав, али ђе је претјерала као код француских писаца, ми је морамо осуђивати, премда знамо да они вјерно фотографирају живот западног друштва, а особито друштва у Француској. Сцене које се похађају у томе друштву врло су шкандалозне, за то није годне за појезију ма које културе била, јер појезији треба њежлости и fine идеалности, а не сировог реализма. Прави пјесник неби нишошто каљао свога пера и описивао „париске задахе“, који онако гадно ударају и драже живце у човјека; али се пјесник не смеје звати пјесником чије музе не лете високо изнад људи и свијета, па све то са висине посматрају, и оно није појезија код музе пану на земљу па се полако вуку од бурдеља до бурдеља и завирују у сваки кут. —

Реализам у драмској појезији ни човјека не може задовољити, а особито човјека са запада. Он је већ сит гледања фамилијарних несрећа и шкандалозних сцена, јер их има и

својој кући, па да мало на њих заборави дошао је у позориште и да пријатно у весељу који час проведе; али он ето и ту гледа којију тих несрећа: због тога позориште, мјесто да га развесели, још га више смути и живот му горчи. Тако је код фамилијарних људи, а млађарија у томе напротив ужива; ама у томе не налази никакве поуке, која би је на добро упућивала, него се топи у грешним тјелесним страстима, гледајући те сцене.

Зачетке те раскашане драме налазимо ми још у почетку XVIII. вијека код Д. Дидра који је започео: „*drame bourgeois*“ (грађанску драму) за разлику од обичне драме, која је до тада била. Он је ту своју драму не само некомбинирао и назвао „грађанском“ само за то, да начини виши јаз између племићког и простог грађанског сталежа, што му је и испало за руком донекле, јер је он са тијем доста допринио да се лакше покрене то чак француске револуције.

У осталом ми јасно видимо да је реалистичка драма наситила грађане Париза, па хоће да је замијене опет са идеалистичком. Прије неког времена представљане су у Паризу у позоришту „*Theatre d' Art*“ „Символитичке вечери“ и „Слијенци.“ У тијем комадима све је идеално и фантастично: за то се и дошло публици, која је била жељна идеалне појезије, а сита прозаичног реализма. Новинарска критика хвали поменуте комаде, али

ми, поред све те новинарске хвале, неби се најповољније о њима изразили, пошто је фантазија претјерана; него ми би рекли да би онда добро било када би се узела средина између реализма и идеализма. У осталом ово је више ствар естетике, о којој ја не мислим говорити. Ја нишем о позоришту као богослов за то морам више најжње посвећивати посматрању како позориште упливише на хришћанства, него колико оно одговара драмској техници. У новој драмској школи из које су поменути комади, идеалист је главна ствар и у гледању тих комада хришћанин би морао уживати само да писци узму врлину хришћанску, као узрок чуда које се развија кроз читаву драму. **CRNOJEVIĆ** је драма бар мало припадати само себи, каква је била у своме зачетку. И драмска техника тада би била боља, јер би се могли правити заплети, које би чудо размреило; а онако је сада ту све некако једноставно и иде све као по некој машинерији, којој је покретна снага сакривена. —

Ово је у кратко о данашњем позоришту, и ми видимо да се оне строге црквене одредбе не би могле односити бар на наша српска или у онђе православно позоришта; дочим би се и данас могле оне односити на западна позоришта.

Да дођемо до узрока са кога су издане оне црквене наредбе, треба да бацимо кратак поглед на развитак позоришта и

драме; а тим прије, што је оно у своме зачетку носило чисто религиозни карактер и у тијеној вези стајало са храмовима. —

Позориште и драму налазимо ми још рано, и на истоку и на западу, у незнабожачко доба.

Индиска драма носи на себи чисто религиозан карактер⁷⁾ главни јунаци њихових драма јесу брамани, а позоришне декорације без изнимке носе на себи тип побожности. У њиховим драмама у велико се слави њихова религија Будизам⁸⁾ и приказују се свети лугови и пустињаци у њима, који су се одрекли свега свијета, чулног уживања и др. само да угоде своме Буди и да се назову правцима силовима његовим. **INDIJSKA DRAMA** по баснословима **CRNOGORE** Индијанаца, заснована је од некаквог мудрог краља Барата и њу је представљало (играло) дворанство Индрино или женији. Али то је више гатка, него је фактум да је индиска драма служила на усавршавање службе божије⁹⁾ а позориште или је служило, као школа у којој се учи побожност и врлина, што нам свједочи епilog главног јунака једне индијске драме: „Одушевљена ова игра коју је божанска побуда надахнула, нека би обрадовала и очистила срце,

7) Geschichte des Dramas књ. III. стр. 1-373. од Клајна.

8) Оп. Истор. књижевн. од Ј. Шера стр. 54—64. Прва драма индиска носи наслов: „Мрихати“ т. ј. „Земљана колица“ (састављено из „mrit“ — земља и „jakati“ — колица.)

9) Оп. Ист. књ. од Ј. III. стр. 56.

као што материнска љубав ублажава сваку муку, и нека би нас као Гантна вода опрала од свију погрешака¹⁰⁾. . .“ љепшег и племенитијег опредјељења драмској умјетности нема од тога; али се мора признати да је то опредјељење само зато, што је та умјетност носила на себи вјерски карактер, а чим је тај карактер изгубила, изгубила је одмах и ону племениту цијељ: јер онаке поучне ријечи могу се само чути из уста човјска, који је задахнут чистом побожности, ма које религије. У индиској драми карактеристично је и то, што се у њој све личности, које иду за цијељ да добију какву силу и славу, морају најприје подврћи великом испаштању и триљењу, и онда им је добивена сила, назова се **DURDE** за побожно живљење и **CRNOJEVIC** сење. Таки је тип и карактер носила та драма све докле, док није мухамеданство поплавило и потлачило све умно благо Индије. Тада је и драмска умјетност пала да се више никад не дигне до висине на којој је прије била. —

Ово што сам рекао за Индијску драму са малим изнимкама важи и за друге источне народе, пошто је и код њих та врста књижевности религиозног карактера; само нам је примјетити, да је код ових других народа драмска умјетност била још у чаури, докле је у Индији потпуно цвјетала. Шта више Арапи и Јевреји у својој појезији нијесу

10) Geschichte des Dramas, von Klein III.

могли дотјерати до драме: први усљед непрестаног сељакања тамо амо и борбе са идолопоклоничким народима; а друге усљед притиска ислама. —

Прије него ли би прешли на развитак драме у доба хришћанства, ваља се мало позабавити на развитуку и анализи драмске умјетности код два најпросвећенија народа, код Јелина и Римљана. —

Драмска умјетност достигла је свој врхунац код Грка (Јелина) још на неколико стољећа прије Христа. Она се ту развила у свијем видовима и врстама и то у потпуном савршенству, да се ни данас, после толико вјекова, није ни за **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ** јед помакло. Позориште са свом декорациом носило је **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** религиозности; а позоришне представе спадале су у религиозне свечаности. У њих су представе давале под ведрим небом да би и Богови могли гледати, а не у кућама или затвореним мјестима ¹¹⁾.

Најстарији облик драме код Грка јесте: трагедија; а њезин постанак, веле, да потијече из надпјевања у дитирамбима приликом свечаности Бога Баха. Ето ту одмах имамо посла са драмом, као са неком религиозном установом и збиља код Грка драма је била у великом уважаењу, као неки дио службе Бахове. Тврд ослонац томе, налазимо још у том, што су Грци позоришне зграде правили вазда

непосредно уз храмове у којима су приносили жртве Баху и што су преставе давале баш на Бахове свечаности. Трагедија је добила тај назив од ријечи: *τραγος* = јазац и *ᾠδή* = пјесма; и то зато што је ономе који је написао најбољу пјесму за Бахову свечаност, била награда: јазац ¹²⁾.

Први трагичар грчки, чије се драме држе као дивни класични споменици умјетности драмске, спомиње се Есхило (рођен 525 пр. Христа у Елевсини.) Његова трилогија ¹³⁾ Агамемнон, Хоефори и Евмениди, најбоље нам свједочи, колико грчка драма носила себи вјерзаконско обичајско пер побожност и светиња на свјетоме мјесту те трилогије јасно се виђети могу.

У другим трагедијама свих грчких трагичара грчких види се обичајска религиозности, али понавше код већ поменутог Есхила, Софокла и Еврипида, који су били за чудо даровати трагичари да им се и данашња критика чуди и у звијезде их кује.

Друга врста драме која је у Јелуди такође лијепу цвјетала јесте: комедија. И у њој налазимо највећи тип религиозности; јер се развила из пјесама, које су пјеване на службама Баховим. Па и сама ријеч: „комедија“ кад се преведе значи пјесма уз обилажење око храма, што би одго-

12) Од многих навода, које бих имао навести на ово, изостављам све осим популарног дјела А. В. Шлегела: „Vorbesungen über d. ant. Kunst und Literatur“ (Lamtl. 5—6) са којим се ја највише служим.

13) Трилогијом зову се три трагед. састављене уједно и у свеуу доведене.

11) Geschichte des Dramas, von Klein књ. I. Оп. Ист. Књиж. Ј. III књ. I. стр. 175.

варало напијем пјесмама уз ли-
тију ¹⁴). Комедија у своме почетку
мало је носила на себи драмски
карактер, и то само у толико,
колико су те пјесме пјеване
у дијалогу, као данашњи ан-
тифани у нашијем црквама. Ка-
ко се развила комедија до пот-
пуног драмског облика, тешко
би било расправити, али све
кад би било воље за то ра-
справљање, неснада у сјжкѣ (пред-
мет) нашег писања, јер је ово
тек мало компликација. Само
ми налазимо комедију у обли-
ку драме и то онајвише у Ати-
ни, ђе се по свој прилици реорга-
низирала до драмског облика.

Трећа врста драме, која
чини средицу и најбољу је
и комедије, назива се трагедија
или сатириком, или: „drama satyricum.“ Она је по-
стала из пјесама, које су у хору
пјеване на Баховим службама.
Кад се после развила до драм-
ског облика, за предмет су јој
узимали ствари из митологије;
али је све у кратко и просто
престављано. ¹⁵) Од ове сатирске
игре развила се пошље и шаљива
игра: Мими (*μῖμος*) која би
одговарала нашијем данашњим:
веселим играма.

Као што се види: првобит-
на грчка драма била је чисто
религиозна, служила је на уса-
вршавање службе божије (у ко-
лико се то може рећи за много-

божице) од које се и развила, ра-
ди чега је она и цијетала онако
сјајно и величанствено. Осим то-
га, цијетању позоришне умјет-
ности, много је допринио гла-
совити грчки државник Перик-
лес, чије вријеме (од 468—429.
пр. хр). владања историја на-
зива „златно доба“. Он је био
одредио да се за сиромашне гра-
ђане, који нијесу у стању плаћат
улазнице у позориште, плаћа из
државне касе, а велике је при-
помоћи давао сувременим траги-
чарима. Одмах после Перикла
драма је почела слабити, јер је
хтјела да буде самостална и пе-
вичана од цркве и да скине са
себе печат религиозности, чему
је много допринијело лабаво ста-
ње државе. Од сјајних побједа
атинске флоте над Персијанцима
код Платеје г. 479., Микале и
Самотракије Атина је добила и-
гемонију, али је немога ду-
го одржати, јер опијена ју-
начтвом и славом хтједе да
окрене све под своју власт, па
и јуначку Шпарту. Шпартан-
ци не научили носити ничијег
јарма одуријеше се Атини и
њихов јуначки вођа Лесандар
коначно потуче атинску флоту
код Егоспотама 405 г. пр. Хр.
У тим међусобним ратовима Ати-
њани су били истрошени и мо-
рално и материјално тако, да
више Атина као самостална др-
жава није била способна за ег-
зистенцију ¹⁶.) Тако пронаде др-

¹⁴) Долази од грч. ријечи: *κῆρυξ* =
свечан ход и *ᾄδῆν* = пјесма.

¹⁵) Untersuchungen über das griech. Drama,
1871. од Бретлана.

¹⁶) За доказ моралне трулежи атинске до-
вольно је навести поступак атинског суда са
славним филозофом Сократом, кога осуђише
невина да испије чашу отрова 399. г. пр. Хр.

жавна слобода њезина, а са слободом и самосталношћу пропаде и драмска умјетност Јелинска¹⁷. —
(Наставиће се.)

СЕДМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.

С рускога превео М. М.

VI Тајна брака.

Учење одкривено.

Прелазимо к учењу о тајни брака, установљенога и постојећег у цркви, ради онијех лица, која се бракосачетавају са цијељу, да се духовно-благодатно, неразлучиво и узајамно утврде брачном везом, а тако и да се узајамно помажу, **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ** многознаменитоме служењу у цркви, кроз благословено рабање и хришћанско васпитавање дјеце своје.

Држимо, да неће бити излишно, ако на првоме мјесту кажемо неколико ријечи о Богоустановљеноме и религиозно наравственоме значењу брака, у колико је то у старозавјетноме откривењу изложено.

По ријечима св. *Бишописашеља*, Бог, саздавши најпре мужа, а после жену с тијем, да би посљедња првоме била помоћница, и да би они, будући двојица једно тијело, састављали (Быт. 2, 18; 22—24) благослови њих говорећи: „раститеся

¹⁷ Атина је била центар Јелинске просвјете, ва то са пропасти драмске умјетности у њој, није се та ни у другима мјестима могла одржати; а тим више, што на другим мјестима није била толико ни развијена, као у Атини.

множитеся и наполните землю“ (Быт. 1. 28.) Сличнијем начином после свемирнога потона, Бог благослови Ноја и сина његова рекавши им: „раститеся и множитеся и наполните землю“ (Быт. 9. 1.). Такво особито одношење, Бога Творца, к установљеноме Њим самијем браку, јасно показује, не само то, да је брак био по Божијој вољи, него да је он имао заузети и врло важно мјесто у плановима Божијега промисла, о судбама свијета, и потоме наоди се под особитим чувањем промисла Божијега. Из овога само по себи постаје поњатно, да је ово преднијем мало и на то, да су лица, која у брак ступити имају, савгда дужна била сматрати на брак, **ДУРДЕ** једно освећено дјело, **CRNOJEVIC** које се особито са високима обавезама, и то не само у одношењу друга к другу, но и к Богу. — И усљед тога при ступању у брак наравно брачници дужни су бити преиспуњени побожнима осјећајима преданости Господу Богу, и са топлима молитвама к Њему обраћени молити Га, да би им благоволио дати Свој божанствени благослов, и милостиву помоћ на предстојећи им многознаменити и доста трудни живот.

А што је у самоме дјелу, код древних патријарха, такви поглед био на високорелигиозно значење брака, то се од части може виђети из причања *Бишописашеља* о чувању женске чистоте у особи Саре супруге

Авраамове (Быт. 12, 17.), а особито из његова казивања о закључењу брачне везе између Исаака и Ревеке. По његовима ријечима Авраам шиљући слугу свога у Месопотамију с наредбом, да би он онамо, изабрао жену сину његовоме Исаку, сво, каква му на то даје упуства: „Господь Богъ небесе и Богъ земли.... Той послеть Ангела сво.го предъ тобою, и поимени жену сину моему Исаку отуду“ (Быт. 24, 7.) Слуга Авраамов дошавши у град Нахоров и одпочинувши код извора пред градом обратнo се Богу са сљедећом знамениотом молитвом: „Господи Боже господина моего Авраама, благоустрой предомною днесь, и сотвори мнѣ, раба твоего, господиномъ моему Исааку. Се азъ стахъ у источникъ водни.го: дщери живущихъ въ градъ неходять черпати води, и будеть двѣица, еиже азъ реку: приклони водоносъ твой, да пью, речеть ми: ии ты, и велблуды твои напою, дондеже напиются: сию уготоваль еси Исааку: и по сему увѣмъ, яко сотвориль еси милостъ съ господиномъ моимъ Авраамомъ“ (ст. 12—14.) А кад је затим, једна од дошавшијех на извор по воду дјевојака, по имену Ревека, испунила све оно, што је слуга Авраамов од Бога просио, и кад је он о свему томе после испричао дјевојчину оцу Ватуилу сину Нахорову, и брату јој Лавану, открио им је намјеру свога доласка, и запроеио у њих Ревеку за Исаака, ево што су на то потоњи одгово-

рили: „Отъ Господа приде дѣло сие: не возможемъ ти противу рещи зло или благо. Се Ревека предъ тобою: поемъ ю, и иди: и да будетъ жена сину Господина твоего, якоже глагола Господь (ст. 50. 51.) И пошто је Ревека изјавила своје сагласије на ово, одиравили су је благословом говорећи: „сестра наша еси, буди въ тисязи тем, и да насельдить съмя твоє гради супоста-товъ (ст. 60.)“

Из овога казивања Моисеова види се, како се је особито религиозно значење у патријархалном периоду одавало браку, а такође, колико се ради његовог закључења необходимо нужну признавало саизвољење и благослов Божи заједно с благословом жениху и невјестини њихових сродника, а у овоме периоду равњало са благословом свештенич-кијем.

Међу тијем брак у подзакономе периоду био је управо подчињен религиозно-моралнима обвезама, које су биле стављене, под сахрану и заштиту Богом давијех Моисеју закона, који су строго пријетили, како за нарушење супружеске чистоте и вјерности (Лев. 20, 10—13; Второз. 22, 22; Исх. 20, 14, и 17,) тако и за допуштење брачнога суживљаја у степенима блискога сродства, (Лев. 20, 14, 17. 20 и 21,) из чега може се закључити, да су се по смислу закона Моисеова бракови дужни били закључавати са знањем и

благословом чуварā закона или свештеника.

Кад је Христос дошао, није разорио, него је испунио, или боље рећи подпунио закон. — Он не само да није ослабио, него је оснажио и подигао религиозно-наравствено значење брака Својим учењем о његовој богоуређености и нераздвојивости. Према да при томе, Христос није за свакога необходимо нуждан сматрао брак, него је ради многијех признавао за боље, да у безбрачју остану, само ако би они кадри били подпуно сачувати дјевичку чистоту тијела и цјеломудреност душе своје (Мат 19, 10—12; 5, 27—28.)

Тако на питање Фарисаја, јели слободно човјеку, за који драго узрок развести се са женом, Он је одговорио следеће: „Ево што је рече, яко сотворивши искони, мужескии полъ и женскии сотвориъ я естъ: и рече: сего ради оставитъ человекъ отца своего и Матерь, и прильпится къ жень своей и будета оба въ плоть едину. Якоже ктому нѣста два но плоть едина. Еже убо Богъ сочета человекъ да не разлучаетъ“ (Мат. 19, 4—6.) Кад су Фарисеи противорјечно казали: да је Моисеи заповједио, да се даје разводно писмо, и да се по томе може развести са женом, Христос је на то рекао: „Моисеи по жестосердию вашему повелѣлъ вамъ, пустити жени вашя, из начала же не бытъ тако. Глаголю же вамъ, яко иже аще пуститъ жену свою, развъ словесе прелюбодѣйна, и оженится

иноу, прелюбы творитъ: и жении ся пуценицею прелюбы дѣетъ“ (ст. 8—9.)

Смисао ријечи Спаситељских такви је: подобан ономе, као што у самоме почетку Бог, саздавши мужа и жену сачетао их је с тијелом, да би они, само двоје будући, а не веће, свагда састављали једно тијело; тако исто и сада Он сачетава. И по томе оно, што је Бог сачетао човјек нема право разлучивати, него је то по *жестокосрдию* Јудеја допуштено било, које из почетка никако није било, т. ј. да се за сваки узрок жени може дати разводно писмо. Не само, што жена да није имало бити, но и муж, кад год то бивало допуштено, то је само могло бити у једном искључивоме случају, а то је именице у случају *началне вјерности*. Поставаљајући пак брачно сачетање у такву блискост и праву зависност од Бога, који браку даје карактер неразлучивости, Христос, као што је само по себе поњатно и очевидно, брачна дјела, почињући од закључења брачне свезе, па до разтржења његова у искључивима случајевима посредством развода, односио је, не к томе, као, да она подлеже Царевој или грађанској власти, него к томе, да оно, што је Божје (Мат. 22, 21,) има подлежати власти и суду Њим основане на земљи, и његовима пуномоћијама снабђевене цркве.

Ово у своме поредку, особито, у свези с том околношћу, што је Христос својим личним

присутвом почастио, и савршено благословно брак у Кани Галилејској, управо приводи нас и тој предпоставци, да је Њему угодно било установити у Својој цркви ради преподавања брачницима необходимога благослова Божијега и Његове благодати особито свештенодјејство. Предпоставка ова, и самијем дјелом, као што ћемо овај час виђети, потврђава се и оправдава се даљим учењем апостолским; а такође и практиком апостолске цркве.

Из посланица апостола Павла, пређе свега види се, да брак у његовима унутрашњима и религиозно-наравственијема основама, савршено подлежи власти и суду Господом установљене, и по Његовом пуномоћју апостолима управљане цркве. Сами апостол Павле за своје право и обвезу држи, разријешити ниже изложено питање о браку, за које канонично ријешење, обраћали су се к њему вјерни, и то: што је боље: или остати у дјеловању и безбрачју, или пак ступити у брак?

На ово он даје такви одговор: „добро чловѣку женѣ не прикасати: но блудодвѣнија ради (за избјегнуће блудства) кѣждо своју жену да имаѣ, и кѣждо жена своѣга мужа, да имаѣ. . . . Глаголюже безбрачнимъ и вдовицамъ, добро имъ естъ, аще пребудуѣт ѡкоже и азъ: аще ли неудржаѣся, да посягаюѣт: лучше бо естъ женитѣся, нежелѣ разжизатѣся. . . . О двѣхъ же (односно дѣвства) повелѣнѣя Го-

споднѣя не имамъ, совѣтъ же даю, ѡко помилованъ (који добије милост) отъ Господа вѣренъ быти. . . . Мнѡ убо сѣе добро быти настоѣщуюу нужду, ѡко добро чловѣку тако быти. . . . Аще ли же и оженѣнѣи се не согрѣшилѣ еси; и аще посягнѣтъ двѣа не согрѣшила ествѣ; скорбѣ же плоти имѣти будуѣт такови; азъ же ви шакду (жао ми је вас). . . . Хоѣу же васъ безпечалныхъ быти; неженѣнѣи се печетѣся о Господнихъ, како угоудити Господевѣ; а оженѣнѣи се печетѣся о мѣрскихъ како угоудитѣ женѣ. . . . Непосѣгнѣи се печетѣся о Господнихъ, како угоудити Господевѣ, да не посягнѣи свѣта и тѣломъ и душомъ; а посягнѣи се печетѣся о мѣрскихъ како угоудити мужу. (1. кор. 7, 1. 2. 8. 9. 25. 26. 28. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 20

всѣхъ церковахъ повелѣваю“ (1. Кор. 7, 10—17.). Међу тијем са овијем заједно у апостола Павла наодимо и таквијех мјеста, из којих се види не само то, да је брак са свима њега тичућима се питањима и неподравумјенима подлежао власти и суду црквеноме; него и то, да је његово закључење дужно било бити спојено са богослужбеним свештенодјелством, које је свештенодјелство нарочито ради тога у цркви и установљено било.

Тако апостол Павле, на једноме мјесту строго опоричући лажно учење оних учитеља, који су забрањивали женити се, и употребљавати у храну оно, што је Бог створио, ево што наводи на тога између осталог говори: „всякое созданіе Божіе добро, и ничтоже отменно осуждено е благодарношћу; освящается бо словомъ Божіимъ и молитвою“ (1. Тим. 4, 3—5.) Освећење словомъ Божим и молитвом, о коме је овде ријеч апостол односи не само к забрањавајућој се од стране лажних учитеља храни, него једнако од стране њихове и забрањујемуму се браку, и по томе, како апостол мисли, оно је (освећење) имало предходити етунању у брак.

На другоме мјесту тај исти апостол пише: „жена привязана естъ закономъ, въ велико время живеть мужь ей“: аще же умреть мужь ей, свободна естъ, за негоже хочеть поспити точию о Господь“ (1. Кор. 7, 39.) Послѣдњи израз: „точию о Господь,“ наравно приводи к тој

мисли, да брак о коме је овде ријеч има бити закључен у име Господње или сагласно заповједи Господњој и његових апостола, а сљедователно са знањем и благословомъ цркви, који је (благослов) као што се може мислити саједињен био с тијем освећењем слова Божијега и молитве, о чему апостол напомиње у посланици Тимотеју (1. Тим. 4, 5.).

Но особиту најњу заслужује мјесто у посланици ка Јефесеима у којој апостол сликајући узајамне супружне обвезе мужа и жене говори сљедеће: „жены своимъ мужемъ повинуйтесь, якоже Господу: зане мужь глава церкви, якоже и Христос глава церкви, и той естъ спаситель тѣла. Церковь же повинуется Христу, такожде и жени своимъ мужемъ. Мужіе любите якоже и Христосъ возлюби церковь и Себе предаде за ню: да осветитъ ѿ очистивь банєю водною въ глаголь, да представитъ ѿ себъ славу церковь, неимущу скверни или порока, или нечто отъ таковыхъ; но да будетъ свята и непорочна. Тако должни суть мужіе любить своя жени, яко своя тѣлеса. Любый бо свою жену себе самаго любить. Никтоже бо, когда свою плоть возненавидь, не питаетъ и грѣть ѿ, якоже и Господь церковь. Зане уди есмь тѣла его, отъ плоти его и отъ костей его. Сего ради оставитъ человекъ отца своего и матерь, и прилепится женѣ своей, и будета два въ плоть едину. Тайна есія велика естъ: азъ же глаголю

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEMIC

во Христа и во црковь (ефес. 5, 22—32.) Овде није трудно сватити ријеч о мужу и жени, као хришћанима, који су унутрашње блиски и сродни цркви и Христу, у одношењу, по којему су они чланови Његови, тијело од тијела Његовога и кост од кости његове, а по томе сљедователно и о чисто хришћанскоме браку отликујућему се не само од брака нехришћанскога, него и таквога хришћанскога, у коме бива или муж, или жена невјерна, који брак у случају, кад невјерујућа брачна странка не би жељела остати у брачноме сажиху може бити разведен (1. Кор. 7, 15.) Каква је дакле по апостоу карактеристичка особеност хришћанскога брака? Она се састоји у томе, што сва свеза собом представља, а не само так духовно-благодатне везе Христове с црквом, по томе што се глава жене — муж — представља, у одношењу к жени са тијем, с чим је у одношењу к цркви представљен Христос — њена глава, и Спаситељ њенога тијела; и подобно томе, као што се црква повинује Христу, тако је и жена дужна повиновати се мужу, и као што је Христос узљубио своју цркву толико, да је предао себе за њу, ради њене светости и непорочности, тако је и муж дужан љубити своју жену, као своје собствено тијело. И по томе брак саставља не само просто тајну, но и велику тајну, као што се и сам апостол о томе изражава: „Тајна сја велика есть, азъ же глаголю во Христа

и во црковь.“

А што се ријечи апостола: „Тајна сја велика есть“ — односе ка брачној свези, а не, као што неки толкују, к свези Христовој с црквом, што је у свези са ријечима: „Азъ же глаголю во Христа и црковь.“ и представљају не други, него тај смисао, да хришћанска брачна свеза, по томе истоме саставља, „велику тајну,“ што служи примјер Христу с црквом, које се узима из контекста ријечих, у којем главним предметом служе суружка одношења мужа и жене. О свези пак Христа с црквом у колико се говори, у колико је то ипак, ради јасноће и опредјелености високога значења и обвезности брачне хришћанске свезе.

Ако дакле хришћанска брачна свеза саставља велику тајну, по томе што слика духовно-благодатну свезу Христа с црквом, онда се пита: што је друго могло учинити таквом ту, свезу, ако не пуноћа благодати, која се излива на њу, од тајанствено-благодатне свезе Христове с црквом, као његовога првообраза? Што је такође друго могло у овој брачној свези сајузу наодећим се дати силу и могућност, да могу свето испуњавати на њима лежеће високе обвезе, ако не та Божанствена благодат? А то, у своме поредку не приводи ли нас к тој необходимој предпоставци, да је у цркви имало постојати и особито на ту цијел установљено свештенодјејство, којим се брачницима

саобћава Божанствена благодат, ради освећења и учрковљења њихове свезе.

Таква предпоставка тијем веће умјетнија је, што се она оправдава самијем мјестом, кога ми овде расматрамо, а то: апостол проводећи паралелу између мужа који је дужан љубити своју жену, и Христа, који је узљубио своју цркву, о последњему замјечива, како Он: „предаде Себе за њѡ, да освятитъ њѡ, очиститъ банею водною въ глаголь, да представитъ њѡ себѣ славну црковъ, неимуцу скверни или порока, или нѣчто отъ таковыхъ, но да будетъ свята и непорочна.“ (Ефес. 5, 25—27.). Овијем наравно приводемо к тој мисли, да је подобно свенгенодјејство могло бити и у ста новљено и ради освећења и ѡнѣанскога брачнога савеза.

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГА ЖИВОТА

од Епископа Висарiona.

(Чланци за народ)

с рускога преводи Х.

Раздор међу мужем и женом.

Брак, по ријечима Спаситељим, сједињава мужа и жену у једно тијело. То је уједињење плод њихова сугласја и благо-слова Божијега. Но непријатељу рода човјечијета често пође за руком да растроји добре супрушкѣ одношаје. Ријетко можемо наћи супруга, међу којима није игда било раздора. Он настаје развијем ступњевима и обли-

цима. Каткад никне неспоразумљење и несугласије међу мужем и женом, који се искрено љубе и поштују једно друго: и њихов мирни дотле живот помућује се међусобним незадовољством, пријекорима, раздражљивошћу једнога, сузама другога. Но ако они живе у страху Божијем и побожно, то таква неслога и огорчење не могу међу њима дуго трајати. Док је дан, они, на примјер, не ће сјести заједно за један стол, но подвечер, умиривши се, или споразумјевши се, измирују се, сјећајући се ријечи св. Апостола: „солнце да не заидетъ въ гнѣвъъ вашѣ“ (Еф. 4. 26.). Они знаду, како је негодно и опасно остати међу се неумирена срца, са неизравнатим неспоразумљењем и ѡвдѣношћу, па за то уштрѣсавши се до успоставе нарушено међусобно сугласје и мир.

На жалост, супрушки живот износи нам пред очи врло много примејра не временитога, пролазнога раздора, већ непрестаного несугласја, које међу мужем и женом постоји и које се врло тешко пред другима крије. Узрока, такове жалосне појаве у породичном животу, врло је много. Ми ћемо навести најобичније и најважније.

Узрок поремећењу мирнијех одношаја међу мужем и женом јесу често гријеси, учињени до брака. Догађа се, да половина, окаљана тијем гријесима, не каје се за њих пред другом половином нити гледа, да их заглади

смјерношћу и кротошћу. Упорство једнога супруга да призна своју кривицу, недостатак кајања због те кривице, раздражује, природно другога. Пошљедњи увријеђен већ тијем, што је преварен у свом добром мнијењу о првашњем владању првога; по још се већма вријеђа тијем, што не види никаква кајања. Горка успомена на први гријех, који није очишћен кајањем, постаје међу њима црном пјегом, пријечи њихово искрено зближење и бива поводом разнијем сударима, а због недостатка добра и мекана срца и хришћанске снисходљивости, честим, кад кад и онгтрим пријекорима.

Узроком суштинских разлика бива често надутост, понашање мужа према жени, које долази од неправилнога и претјераног схватања својих права, и превенства над женом. Има мужева, који сматрају жену као прву служавку у кући, понашају се према њој с високим поштовањем у неком растојању од себе, не измјењује с њом искренијех мисли и разговарају се с њом једва о предметима досаднијем, или само о томе, што је дужна она радити. Бадава би она питала мужа о томе, што баш у најстрожијем смислу не спада на обични, домаћи посао и потребе. „То није твој посао, тебе се не тиче, имаш твоје криво вретено, кухињу, пивницу и дјецу,“ — то су одговори, које она у сличнијем случајевима добива од мужа. Такав поступање мужа не може не огорчити жене, особито,

ако је она колико — толико свјесна. Она се научи или ћутати у присуству мужевљевоме тугом у срцу, или ју излијевати у горкијем и увриједљивијем изразима; у пошљедњем случају муж јој или одговара само осмијехом или презиром, што још више раздражује жену, или сам изгуби стрпљење и тако се заборава, да излијева своју грубу силу на пемоћном сасуду. А сличне пошљедице долазе и од надутости жене, кад она осјећа ма какво преимућство пред мужем било по поријеклу, умнијем даровима, образованости, љеноти и богатству, које му је донијела у брак. Честа пребацивања због неизображености, или сиромаштва, особито пред страшијем особама, јако вријеђају мужа и доводе до стрпљења и најмирнији човјек постаје љенота и изобразеност женина мрека а љезино богатство тешко. Ако уз то жена, усупрот законима природе и воље Божије, мисли да заузме прво мјесто и да узме у руке одлучну власт над мужем у кући и господарству, раздор је неизбјежан. Само код слаба разума и карактера може муж сносити такав неприродан положај, и то не без роптања. У таку погрјешку пада већим дијелом женскиње, које стече, макар и сјајно, но нетемељито изобразење, без темељнога познавања душе човјечије и својих хришћанскијех дужности.

Има људи жестока и властољубива темперамента. Код таква темперамента мужевљева

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐEVIC
CRNOJEMIC

разборитост захтијева, да се жена понаша према њему што је могуће услужније и ласкавије. То је — најбоље средство, да се умекша муж и задобије његово срце. Но ако жена неће ни у чему да попусти таково мужу и на једну оштрију ријеч врати десет уврједљивих, или ако, не могући да се препире с њиме ријечима, пријети му тобожном болешћу, т. ј. сједи по цио дан у углу растројена, те је или ћутљива и неприступна или уздише и стече, — онда она таково понашањем само прилива у огањ уље.

То значи, с намјером изазивати мужа на нову срдњу, с намјером повећавати проци себи његову раздражљивост. Така жена, које налазе у тој врсти задовољство да играју са њим сретнијех жртава мужевљево самовласти док у самој ствари од њих више трпе мужеви, него оне од мужева.

У оне, многи супрузи све своје несугласности и породичне несреће воле да свале на природну разлику темперамента. Но још прије ступања у супруштво требало је знати, да је разлика у темпераменту — ствар природна. Међусобна љубав жена и невјесте то је задаћа њихове среће у супруштву, али ју не осигурава потпуно. Супрушка срећа, као и свако земаљско добро, стиче се и осигурава трудом. И тај труд супруга мора прије свега ићи за тим, да се изучи темперамент и да се не престано прилагођава темпера-

менту једнога и другога кроткијем савјетом и искренијем судјеловањем. Има код људи мапа, које се лако исправљају; али их има и таковијех, с којима је неизмјерно тешко борити се. Једному од супруга, који је тако несрећан да гледа код друге половице своје такве слабости које се не даду поправити, не преостаје ништа друго, него их сносити с хришћанском стрпљивошћу видјети у њима крст, Богом постављени на њега, и тако измирити се са својим положајем, надајући се од Бога награди. Само код такова расположења духа могу супрузи различитих темперамената живјети сретно и шта више сретно; иначе им сваки дан доноси нове неугодности и огорчења. Један од супруга сумња у другог због невјерности и ако га мучи љубоморност, онда је други дужан избјегавати све, што би могло дати праведан повод таковој сумњи, — и прекинути познанство, које пријети нарушењем породичнога мира. У противном случају незадовољни супруг има разлога да се увјери, да ли су његове сумње основане, и онда, с Богом! супрушки миру. На жалост, данас у нашем друштву, на штету породичнога реда и мира, распростиру се мисли о еманципацији женскиња, која се (еманципација) свађа у изврнутом смислу. Гдјекоја жена, заданута тима мислима, тако се заноси сањаријама о својим правима, да не ће ни да чује о дуж-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

ностима. Она има с мужем заједничко само то, што живи с њим под једнијем кровом, али не признаје, да је дужна чувати супрушку вјерност, да нераздјеливо припада ономе, с којим је дужна сачињавати једно тијело. Бадава би јој муж стао напомињати дужност, пристојност: она назива његове појмове и захтјеве смијешнима, застарјелима, дивљима, почиње му говорити о срдачном нагнућу, као јединственом закону, коме се она мора покоравати код избора предмета личне оданости. Бадава би јој муж почео говорити за дјецу, коју им Бог даде; бадава би јој почео говорити, да дјеца морају бити предмет заједничке њихове бриге и љубави, па дакле макар дјеце ради не треба да се разведе. Еманципирана жена бива увијек лоша мати. Дјеца су јој тешка, она јој сметају да се користи слободом живота, те с тога бригу о дјеци препушта хранитељима и дадиљама. Послије овога јасно је, какови морају бити одношаји међу супрузима, од којих један признаје свезе брачне за свете, а друга гледа на њих с јавним презирањем. У осталом, нама су познати бракови, гдје се муж потпуно слаже са лажним мнијењем жене о сманципацији и гледа кроз прсте на њезино развратно понашање, које одговара таковому мнијењу, само да му не смета живјети снаго, како он хоће, и да му не брани сношаја са особама њезина спола, које се њему до-

падају. Но такав мир супрушки гори је од свакога раздора, јер има за темељ њихово међусобно нерасположење једнога према другом и дубоку одвратност.

Супрушки раздор бива често ушљед тога, што многи мужеви имају непохвалан обичај, кад сврше дневни посао, који их је удаљио од куће, да проводе вече изван куће и да се врате касно. Жени или је досадно у самоћи, или се и сама приучи, да налази себи забаве изван куће; муж престаје бити за њу утјеха и потпора, и међу њих устаје хладноћа и шта се свати свађа. Има супруштва, гдје су узрок растројства скупоћа. Пошто су провалили дан у служби, мужеви одлазе у вечеру у скуп и враћају се поноћу, остављајући дотле жене своје да буду жртве чаме или друге које забаве, и губе њихово поштовање и љубав.

Неопходно је ради очувања породичнога мира, да жена води господарство правилно и према навици и начину живота својега мужа. То уклања један узрок раздора међу супрузима. Но има жена, које се не брину о томе, да господарство иде код њих по једном за свагда заведеном поретку, и да свака услуга буде мужу угодна. Муж на примјер проводи дан изван куће у уреду, или другој којој служби; он би желио, да, кад се врати кући, нађе све што треба приправљено у одређено вријеме. Као што је код њега самога, док је у уреду или

другој служби, сваки час и минута избројена, тако он захтјева и од жене то исто. И ако она не испуњава његова захтјева, не настоји да угоди мужу тачношћу, не прилагођава се његовој навици и реду његова рада, то је ли чудо, ако муж постане незадовољан са таквом женом, ако га увриједи њезина непажња према његовијем захтјевима, ако ју кори због неуважења према себи, и ако се на тај начин удаљава из његове средине супрушка љубав и сагласје? — Положај мужа, који се умори службом изван куће и који не налази мира и задовољства кад се врати кући, у највишем је ступњу неугодан. Он губи стрпљење и кад му на примјер донесу јело у невријеме, он или га се никако не додотарне, или једе и пије без задовољства. Он је и без тога уморан од дневнога посла, њему је нуждан мир, а жена га још к томе мори тијем, што га присиљава да чека, док му се спреми оно, што му је потребно за умирење и окрјену.

У многијем породицама долазе супрушке несугласице од сиромаштва. Људи могу великодушно подносити сиромаштво само онда, када главно благо своје налазе у Богу, и срцем живе ондје, гдје се налази то неоцјењиво благо. Но како је жалостан положај мужа и жене, који су код спољашњег сиромаштва, сиротни још у нади на Бога и љубави према Њему! Не налазећи утјехе у Богу и његовијем обећањима, они су непрестано

незадовољни и жалосни, непрестано роптају на сиромаштво и једно на друго. Ту се обично догађа, да један супруг сваљује кривицу сиромаштва на другога. Са срчбом и свађом сједају они за стол, са срчбом и свађом устају од стола. Док није зарада или редовна плаћа још потрошена, мир се још које-како и подржава; но како нестане новаца, почиње поново свађа и незадовољство. Уз благослов Божији и разумну штедњу многа жена у стању је управљати господарством тако, да се може живјети с малим средствима. Но догађа се, да господарство дође у руке такве жене, гдје ништа не успјева и не може да је с крајем саставити. Мјесто Бога, да призна, да је сама крива, она ропта на мужа и својом роптањем изазива његов отпор и отворене против себе. Но догађа се, да мужеви први заподире раздор због господарства. Гдје који муж не пази на слаба господарска средства, и незадовољан је са женом, што она не побољшава и не подиже господарства, за које су ипак та средства врло оскудна: он хоће да жање ондје, гдје није сијао, да сабира тамо, гдје није расипао. Нема свака жена толико самоодречења и сталности, да се не узруја од таковијех неправеднијех захтјевих мужевљевих, који се не могу испунити; гдје-која изгуби стрпљење, и толико не настоји да се оправда пред мужем, колико га вријеђа, што може већма, за његову непромишљеност и неправедност; а тиме

га још више раздражује и најпослије сам губи вољу да побољша и унаприједи господарство.

Раздор међу супрузима, долазио од каквијех му драго узрока, без сумње, највеће је зло на свијету. Мучно је стање срца, испуњено мржњом; она лишвава човјека покоја, трује све његове радости и задовољства, притискује савјест као најтеже бреме. Но шта, ако се то непријатељство обраћа у стално расположење духа, непрестано га држи у напрегнутом стању? Онда заиста у самој себе носи она своју казну. Непрекидна мржња то је непрекидна мука. На жалост, има не мало супруштва, која нам служе за примјер сличне мржње, сличног отуђења. У осталом треба примјетити да несугласност супруга не узима на једанпут такав мистичан и секрет. Свакој несугласности претходе неки ступњевци, као почетци раздора. С почетка још муж, или жена тјеше се падом, да ће узрок њихова раздора с временом престати, и онда ће уселити међу њих сталан мир. Но вријеме пролази, а овај гријех или недостатак, који је произвео међу њима раздор, не само да не слаби, него се још сили, још дубље пушта своје коријење. Онда се у души једнога супруга јавља горко убјеђење да се други непоправља, и хладноћа међу њима расте све више и више. Она прелази најпослије у одвратност. Међутим, предметом одвратности бива с почетка не цијела личност, већ онај недостатак или

слабост, због које је помућен породични мир. Љубав супрушка још са свијем не изчежава, — она још налази себи потпоре у осталим похвалним својствима друге половине. Још мирољубиво звуче ријечи: „моја жена, или мој муж, са свим је добар, само има једну мању.“ Но несретна мања никако се не исправља, и онда постаје предметом одвратности не та мања, већ сама личност. Неспоразум допире до највишега ступња, одвратност међусобна постаје несношљивом. Кад наступи вријеме поста и кајања, омражени супрузи, за час се помире: они се спремају да приступе св. тајни Крстопоједи и Причести. Но то кајање обично је само спољашње, јер то захтјева обичај и обред. Раздор, који је прекинут за један дан, повраћа се с новом силом дана побожности.

Кад се љети почнемо знати у највећем ступњу и кад раскаљени ваздух постаје загушљивим, — онда људи веле: „То је пред буру,“ — и настапа страшна бура. Сијева зашљепљујућа муња, разлијежу се загушујуће пуцњаве грома, бјесни бура, шуми страшна киша. Прашина, подигнута вјетром, смијешавши се с кишом, прави мрак, који заклања и најближе предмете. Док бура траје још се не зна, како ће се завршити. Но ево она је престала, људи излазе на поље и гле, шта им пада у очи: на мјестима равнијем она је благотворно дјеловала, — вода је лијепо напо-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂУРЂЕ
CRNOJEVIĆ

јила жедну земљу, али са брежуљакá вода је сапрала пошљедњи танки слој земље и открила неплодно камење. Од навале кишнијех поточића са стрменијех мјеста њеко је дрвеће или на поле или сасвијем исчупано с коријеном, од другијех, полусагњившијех, остали су само пањеви; и једни и други не могуше се одржати проти новому дисању живота, који се разлијева по цијелој природи последије таквијех буре. — У животу супруга, који се налазе у немирнијем одношајима, понавља се од времена на вријеме појав, сличан бури. Непријатељско чувство, које се је угнездило дубоко у срцу тежи често неодољивом силом да избије на површину, и заиста избија у срцима и призорима вријеме највеће буре не видиш ничега напријед: тако, догод траје бурна свађа међу супрузима, није могуће напријед погодити, како ће се свршити, и већ је због тога једнога она опасна. Но свршетак таковијех свађа бива у опће овакав. Ако онај супруг, на коме лежи главна кривица, још није изгубио страха Божија, још није сасвијем постао роб гријеху; ако је у срцу његову остало још добра земљишта, онда оптри укори и пребацивања од стране друге половине могу још бити благотворни за њега, могу изазвати код њега кајање, и сузна вода кајања још може умекшати његово донде сурово срце. Он ће последије таковијех буре постати

тих, срце његово ражалостиће се пред Господом, са ужасом увидиће своју нечистоћу, и у кући, гдје је дотле царовала загушљива атмосфера свађе, разлијеваће се тихи повјетарац мира. Али сасвијем друкчије дјелује супрушка свађа на душе горде и самољубиве, темпераменте сурове и јогунасте. Бурни покрет гњева односи пошљедњи остатак добра, пошљедњи танки слој његов, који и јест само код њих био; опаки човјек бива у тима часовима нагао и својеволан у највишем степену. Руши се и пошљедња слаба ограда пристојности и уважења према другој половини, и кривац свега злочиније, насупрот гласу разума и савјести, правдати себе и, своју јогунасту вољу, проглашавати. Све, што је у срцима његове душе било неваљало, избија на површину, — он допушта себи да изустити такове ријечи, од којих се до сада још чувао осјећајући нешто мало стида; стид тај не постоји више за њега. Преграда, преко које није му допустила благодат Божија да прекорачи сад је скршена, и вихор страсти вуче га с неодољивом силом од једнога штетноснога корака к другому. С друге стране, увредљиви и заједајући изрази дубоко продиру у срце онога лица, проти коме су изуштени, и оно их више не заборавља. Домаћи мир мал' да није за увијек изгубљен, а ту је опасности по душу да не изгуби само вјечно спасење. Као што мочваре, које

постану једанпут од поплаве, постају све дубље и шире ушљед нове поплаве, тако и ране срца нанесене бурном супрушком свађом, постају веће и дубље код сваке нове срџбе.

Бурне свеђе међу супрузима не само да могу повећати њихово непријатељско расположење, већ често дотјерају дотле, да слаби и малодушни између супруга, мјесто да ћуте и чекају стрпљиво, почињу се жалити на свој положај пред другима. Жалбе те приповиједају се с почетка пријатељима и знанцима, а за тијем малодушност преотимље мах, те се жале пред сваким, кога год сретну. Особито су на то склоне женскиње. Цео живот њекојих измјенљиво долази у томе, да код куће плачу и на људе се туже. И шта је пошљедица тога? Срце постаје све празније и празније. За њега нема ничега светог, оно се може утјешити са сачуством, не вазда искренијем, странијех особа, или општрим суђењем својим о мужу, с којим је у осталом жена тјешње сједињена, него са рођенијем оцем и матером. Уз то не оскудјева се ни у неразумнијем и злонамјернијем савјетима. Нескромност женина не може се дуго крити пред мужем; и узалуд би она говорила њему за своје оправдање: „за што да се жалиш пред људима, кад људи и без тога знаду, шта је у ствари?“ Нека знаду, само преко ње не треба да дознаду. Уз то, бар да се том жалбом може ма што поправити у домаћем нере-

ду. Напротив, те жалбе дају томе нареду још више хрине. Срце незадовољне жене не живи више код куће; мислима својима она се преноси у младе дане своје и у кућу родитељску. „Онда је било љепше говори она; онда сам ја била слободна и о да се нијесам нигда ни растала с том слободом! Мене је занијела фантазија, повјеровала сам краснијем ријечи-ма; ја сам се надала, да ћу наћи обећану земљу, а нашла сам пустињу, неуслужну и досадну. Ко ће ме избавити из те несреће?“ — Није потребно говорити о пошљедицама. Растројство међу супрузима долази до крајности, отварају се врата свима гријесима, а и самој супрушкој невјерности; хрђаво ошћење савјестима сједињава се са хрђавим ошћењем у дјелима; долази често дотле, да почну тражити да их црква растави; но како је то врло тешко постићи, то већим дијелом почињу драговољно живјети свако за себе, у посебнијем кућама или на разнијем крајевима једне и исте куће, удаљени једно од другога.

Има ли каква год средства да се успостави нарушени мир међу мужем и женом? — Ми смо увјерени, да ма како да је далеко зашло њихово непријатељство, измирење је могуће. Човјек, ма како дубоко да падне, — још може, док је жив, устати уз помоћ божије благодати. Њезиној сили мора попустити и најжешће непријатељство супруга. А ако њихово неприја-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂУРЂЕ
CRNOJEVIĆ

тељство није дошло до огорчења, то се само од себе разумије, да је измирење још лако могуће. Но у сваком случају овђе могу дјеловати само одлучна средства.

Да се успостави домаћи мир некористе спољашња, површина средства; треба настојати, да се зло у корјену ишчупа. Не смијемо заборављати, да је раздор у супруштву најшкодљивије дјело послје нарушења мира с Богом. У вријеме међународне војне могу бити поштеђени од њезине несреће цијели предјели и области; ушљед тога мирни грађанин може, ако хоће, ради сигурности своје склонути се од ратног позоришта. Но куда се може побјећи од неминује који долази од међусобног тргења мужа и жене? Међутијем, куда год побјегну тијело и горчина раздора свуда ће их пратити. Али је спољашњи поредак растројен, али је срце потрешено, које увијек и свуда уз њих остаје. А како да се помогне тој несрећи? — Добро би било, кад би она половина могла ћутати, кад ју нападне и обасипље погрдама друга. Одвраћати на погрду погрдама значи метати на огањ сламу. Ако хоћете, да се огањ угаси, а ви престаните метати на њ горући материјал. Исто ће тако и огањ негодовања против вас погасити се сам од себе, ако му не будете давали хране вашом непопустљивошћу, ако на заједања не будете одговарали заједањем. — Добро би било и ово, кад би један од супруга, који се може у такви-

јем приликама свладати, на пријекоре и заједања другог могао кротко рећи: „док смо угрујани не можемо правилно судити о ствари; боље је да умукнемо, па да се о томе разговарамо касније, кад будемо боље расположени.“ Одлучивши да зачепе уста своја, они би и сами могли опаметити се, и тако странама одузети сваки повод, да разглашују њихову неслогу.

Међутијем све су то само олакшавајућа средства, која не уништују зла у корјену. Они још не могу успоставити свето повјерење међу супрузима, поврх њихове главе још виси мач на којем се кончићу, још грози бура сваког дан, да ће се излити на њиховом новом силом. Ако је код једнога или код оба супруга постојало неколико добре воље и искрено жеље за миром, они морају прије свега молити Господа, да им дарује скрушено срце; јер само кад нема скрушености срца, кад се упорно жели и усиљава, да по што по то оправда себе, да изађе као побједилац у борби, може се продужити међу њима несугласност. И њихова молитва о томе како свакога супруга посебице, тако и међусобна, мора бити усрдна и неуморна с тога, што се тиче предмета, важнога у највишем степењу; — од успјеха те молитве зависи вјечно спасење онијех, који се моле. Најближи плод те молитве биће то, што ће с временом појавити се у њима дубоко кајање због владања, које је досле било узроком њихове

међусобне раздражености, и што ће они искрено признати једно пред другим своју кривицу. Без тога не може бити правога измирења; без тога ако и може бити закључено поравнање, али је оно непоуздано и кратковремено. Но ако Господ лучама својега милосрђа и благодати осветли пред њима дубљину душе њихове и открави ледену кору срца њихова, онда ће наступити дан, који ће за њих бити драгоценији од дана њихова вјенчања, онда ће за њих наступити као нова свадба. Но да би се овај благослов Божији за увијек учврстио над измиренима супрузима, морају они од тога времена имати срца своја откритвена за Господа, и њихов дом мора бити постројан по обитељу Почетника свијетла и његовог иже они уобичаје, да се сваки дан, а у најгорем случају вечером, поучавају у слову Божијем, нека заједнички моле, а ако немају времена или снаге да се дуго моле, то нека у најгорем случају читају заједно: „Отче нашъ....;“ а послје молитве нека говоре једно другом од срца: „ако сам те ја чиме год увриједио, опрости ми, као што прашта грјешнику заједнички наш Господ Бог.“ И ако код једнога од супруга лежи на савјести какав год пријеступ пред другом, нека се тај пријеступ наведе и искаже гласно. Такове смјерне исповиједи не треба да се стиде ни муж ни жена, да не би остао међу њима какав неспоразум. И тада, само тада, осјетиће они над собом

вијање Духа Божијега, међу њима наставиће се међусобно повјерење, и њихова кућа испуниће се задовољством и миром; онда, не само што не ће вријеме ослабити њихове међусобне љубави, него ће њу оснажити; онда ће се запријечити сама опасност новијех судара, и свађа, и онђе, гдје се прије могло чути само уздисање жалба, роптање, препирка, допираће до нашег уха звуци хвале и благодарности к Богу, ријечима међусобног уважавања и мира супруга.

Госпoде Иyсе! Сачувај од метежа и свађе живот породични, и ако је гдје нарушен породични мир, успјешни успоставити га твојом свемогућом благодати; јер Ти си за то и долазио на земљу, да нађеш што је изгубљено, да изведеш на пут истице, што је зачупело, да излијечиш скрушена срца, да немоћне укрјениш.

—>=<—

РАЗВАЛИНЕ „МОНАСТИРА РИБНИЦЕ.“

Кад би ишао од Вир пазара пут Бара, на пошто би превалио стрмениту страну Сутормана, и нехотице би ти стала нога на повисоком брежуљку, који се уздиже изнад села Зубаца, те би посматрао недогледну пучину Јадранскога мора и његове красне обале. То се мјесто зове „Рибњак,“ а с лијеве стране остала би ти турска тврђава (фортица) под истим именом. Пођеш ли за 10 корачаји на десно, нашао би на зелену подиницу, преко које извор (врело) „Рибњак“ жубори, а прескочиш ли преко њега за три-четири корака још на десно, нашао

би се под широким гранама двају горостаснијех дубова, под чији се дебели хлад налазе развалине негдашњег „манастира Рибнице.“ „Tempora mutantur, et nos mutamur.“ Да, времена се мијењају, а и нас мијењају — вели староримска пословица. Јест, брате, не само да се времена мијењају, него се с њима заједно свашто мијења, руши и обара и у крила заборава баца, а често пута и ми у томе судјелујемо: што оно (вријеме) не поруши — то ми затрпамо и затремо. Но ма колико, да је вријеме немилостиво, опет нам оно, исто сачува по ње који знак, по ком можемо судити о прошлости неке ствари. Тако: колико имаде различитих градова, здања, цркава и манастира, о чијој нам прошлости једино њихове заостале рушевине причају, између којих је такви и „Манастир Рибница“, о коме ће се овђе нешто мало рећи на основу народног предања и неких стварних доказа. Но да почнемо редом.

Ове развалине налазе се у јужној бачком удуту, а само њихово југо-западно својина је једног сељанина из истог села: Темељ се јасно познаје, премда је срањен са земљом. (По остацима види се, да је зид био врло лијеп и одвећ тврд.) Црква се састојала из два одјељења из: претпрате (за оглашене) и праве цркве, за вјерне која је дуга 5'50. m; а широка 4. m. Дужина и ширина претпрате по 4. m. Дебљина црквеног зида 0'55. а онога (зида) између цркве и претпрате 0'60. О љепоти самога зида најбоље нам свједоче два заостала, врло лијепо глијетом истесана од камена вратника, који су дуги по 0'50. а дебели по 0'27. Да је то била нека знаменита црква најбоље се види по овим вратницима, који нијесу просто ођељани, као остали прости црквени вратници, већ тако фино, као да су од дрвета углађени, а налазе се на њима по 3. скалинчића, високи по 0'2. На једноме су 2. квадратне рупице, а на дру-

гоме 1., које су служиле за шарке од врата. Дебљина је лица у ова два вратника 2.) без зарезина 0'15. А о старости ове цркве најбоље нам причају два горостасна дуба, 3.) од којих једноме износи обим и то по обичној дебљини 6. m. и који са дугачким гранама захватају велики простор. Сељани ми причаше, да су неки Кучи нашли једну бистријерну близу ове цркве, вадећи крпе из земље, па је опет затрпали. Сад излази загонетно: за што је потребна била та бистријерна, кад се извор Рибњак врло здраве и добре воде таман уз ове рушевине налази? Изгледа, као да га тада није ни било. (?)

Натраг, од прилике, 30—35. год. четири су зида од ове цркве постојали без свода, а тада су Зубчани и ту заоставштину времена срушили и сав камен ње пренијели и употријебили за зидање, тада, недалеко од ње, ново изградиле њихове цркве.

Сад се намеће питање: чија је ово црква била? Православна или римокатоличка? Зубчани веле, наравно, као римокатолици, да је њихова, и то категорично не тврде да баш јест, јер у томе случају, сигурно, не би допуштали да се пред њом сахрањују пригодно умрли путници православни и по ње који, те се настанише у Зунце и Туђемиле 4.) А да јест православна ево на основу чега ћу потврдити. Будући намјештен за учитеља у овоме мјесту, много ме је занимала како његова садашњост, тако, и још више, његова прошлост, и радознало сам о њој испитивао; но, на жалост, исти становници врло мало, или баш ни мало, памте о њој! (узрок је што већу половину вијека проживе у Цариграду служећи.) Дакле, распитујући и разгледајући ову око-

2) Оба су на мјесту.

3) Осим њих нема ниједног повећег дрвета. Гране су им биле и још веће, него су их војници засијецали за вријеме потоњег рата

4) Двије три куће, које станују у Туђемиле, сахранили су пред њом своје умрле и неки Кучи, који су радили у овим крајевима

1) Управо, гдје је био олтар, издиже се један од она два горостасна дуба. Р. М. II.

лину више сам пута долазио на овим споменутим рушевинама, и о истијем запоњеним једанпут говор са једнијем каменитом мајстором из Новог (из Мокриња), који сваке године овуда ради. Он ми рече, да је то био прав. ман. Риб. и да се је нашао — каже — један „мохур“ и да о том знаду и г. г. свештеници Барски, те ја одма исте питај. Стари поп Саво Поповић, каже, да је, од прилике, натраг 20. год. једно циганче нашло један печат у потоку, који тече кроз Бар и продало га бивш. Кап. Барском пок. *Ристу Дамјановићу* за 3. кациле (12. нов.) и гледао га је каже, Рашко-Призренски митрополит пречасни господин *Мелентије*, кад је долазио у Бар, као у своју епархију, ради каноничних посјета. По његовом личном кажевању, био је од туча, четвртаст са дршком, на сред њега крст, а око њега, с десна и с лијева (крета) лик ап. *Петра и Павла*, а изнад крста писало је *СВЯТЫМЪ ПЕТРОМЪ И ПАВЛОМЪ*. „Манастир Рибница“ о овому каже, да је боље вјеровати, да је био округлао, величине од прилике колико сребрн. фиор. на сред крст, а до њега лик св. *Јована Крст.* и то до паса, и изнад њега: „Манастир Рибница,“ а испод крста, није се могло прочитати што пише Добро се — каже — сјећа: како је пок. отац њим притискао, да види, какав ће облик изаћи, и сумњајући, да ли је на каквим листинама заостао који печат, радо уступи сва писма очева мени и час. свеш. *Васу Вукотићу*, која, узалуд, сва прелетасмо и није од њега трага.

Он, каже, да му га је пок. отац позајмио једном пријатељу из Скадра на молбу, да га овај покаже рус. консулу *Јастребову*, обећавши му га опет повратити, али не знаде: је ли га повратио.

Да ли је што писао о овом печату консул. *Јастребов*, — не знам, јер немам под руком сва његова дјела; а вјероватно, да је, ако му је дошао до руку! Доказ *Дамјановића* вјероват-

нији је од првог у толико, што каже, да је био „округлао,“ а обично су печати ман. округли, и што је била на њ икона св. *Јована Крст.*; јер и данас мјештани зову ово мјесто „Ивањ-црква,“ по чему се види, да је био његов храм.

Пошто је ова црква била православна, то је баш добро дошло ово њено мјесто, да буде својина и за гробовиште таман више ње, новоподигнуте прквице,⁵⁾ храм св. *Василије* Острошког Чудотворца, задужбина Његовог Височанства *Њазда Николе I*, која и онако нема никаквог мјеста за гробовиште, јер је сазидана на голем станцу камену за 7.—8. корачаји далеко од некакве стародревне почетне грађевине, од које је и име добило ово брдо на ком се налази под именом: „Градац.“ О овој чудноватој грађевини и која, као да стоји у свези са неким другим манастиром, народ прича, да је краљица *Јелена* ту хтјела подизати град,⁶⁾ а и сада се познаје остов зида, који је заснован све изнад саме неприступачне литице у дужину више од 60. корачаја, а у ширину би више од 10. корачаја, а неђе ужи, према стијенама, које се уздижу, отјечјено у вис и уз њих почињати зидати без да се која ломила. Град би имао само с двије стране приступа.⁷⁾ То, што и данас постоји, веле, да је озидала до подне, а по подне, да је неко пре-

5) Ова је прквица, по случају, таман колико и овај речени манастир дуга и широка (1 1/2 и 4. m) Р. М. II

6) Кад је, веле, почела да зиђе, авнула је са врх овога брда у Зупце, да дођу и да јој помогну издати, а кад јој се жена оављала, краљица прокуне: „да Бог да се из вав вавда жене овивале!“ па народ вели „и стекло јој се!“ јер се, истина, вавда жене озивају, али не што је краљица прокле-ла, него што су мушки вавда у Цариграду, па, вавдино, да се жене морају оавити.

7) Пошто би — веле — свршила град онда је хтјела, да обали једну велику стијену, на којој се сада налази једна турска тврђава, да затисне тијесно грло ријеке Жељезнице, између Грбавца и Граца, те би спријечила воду и тако направила језеро, које би имало у површини више од 2. хиљаде квадратних метара. Р. М. II.

гнао и одатле побјегла преко зубаца и засновала град Бар, а неки, веле, да је побјегла преко Сутормана и тамо просула „аспре“ (паре), које су се окамениле.

(И сад се тамо наоде неки каменчићи у облику новца и изгледају врло лијеви, као да су руком рађени, у разним облицима: као повчић, (сјмо врло мањи), као прв и као шкољка, што се види, да су то неке окамењене животињце, каквих се окаменотина много налази у овим крајевима. Н. пр. имаде једна тако окамењена змија у Зупце врло велика, која је савјена у котур, који износи у пречнику 14. палца. Круг почиње с репа па иде све редом, а глава јој се не познаје, јер је одломјена. Камен је дрвен, једна плоча не много тешка. Изгледа, као да би се могла врло лако извадити, јер на неким мјестима много је височија змија од плоче на којој се налази.)

Зупци, 30. маја 1893.

Ристо М. Поповић.

ОБИЧАЈ О СВАДБАМА.

(У село Зубце)

Пише **Ј. Пешић** учитељ.

Село Зубци налази се у приморској нахији, а у околини барској, између брда: Мељице, Ђеринца и Муковала, а у подножју Сутормана. На југу Зубаца простире се непрегледна пучина јадранског мора, при крају којега се блиста прелијепи дворач *Његовог Височанства* нашега *Господара*. Са запада Зубаца тече Думезића ријека, а са истока Мала ријека. Од ових су ријека обрнуте јаруге на све стране кроз село, које љети тоне и најмањи коматић змље. Ове двије ријечице састају се после кратког тока у једну повсћу ријеку, која се зове „Жељезница“ и која тече између црногорске и аустријанске границе, а увире у Јадранско море.

Зубци су једно између најбогатијих села, не само у приморској нахији, него и у цијелој нашој домовини. — По овом се види, да су становници овога села врло радни; а одвише су: гостопримни, поштени, а особито су понешени један за другим.

Њихови стари причају, да су се доселили из Зубаца из Херцеговине, па да су тек после примили вјеру католичку. Обичаје су у свему задржали старе — с малом измјеном. Од њихових обичаја најљепши су „о свадбама.“

Ради тога сам приближио у главноме речене обичаје, пошто сам имао прилику више пута присуствовати на њиховим свадбама, бавећи се прошле године међу њима.

Ђевојку испросе и углаве, као и по нама, изузимајући, што на свадбу даје стац ђевојчин, да се једе, не ма дожења.

Прстен не дају у новцу, него бурму златну или сребрну.

Свадбу се углави дан у који ће се ићи за ђевојку, одмах се одреди сват. Свадбу пожељу је дужност, да иде од куће до куће, и да зове оне за које му је домаћин наредио¹⁾. Он се обуче најљепше што може, затакне за пас револвер, а о њему објеси једну малу тиквицу — пуну вина, која је затиснута маслиновом гранчицом, — то је здравица, и по њој се познаје стари сват.

Кад дође у кућу званог, назове: „добро јутро!“ — „„Бог ти га да, стари свате!““ — рече звани.

— „Имате позрав од нашег домаћина, да дођете са свом вашом фамилијом ге²⁾ он — на свадбу — од неђеље вечера, до уторника вечера, и остајте ми с Богом моизи, да имамо ге доћ.“ — „„Бог и с тобом, рече звани — имао и тво.““

Овако обиде стари сват све оне куће, које су зване; а обично зову по сто кућа.

1) Обично звање бива у четвртак. Ј. П.

2) „ге“ мјесто „гдје“ — чује се у Црмници и с ону страну Сутормана. Уред.

Кад не би нашао у кући никога, зађене гранчицу од ловорике или маслине у врата, — то је знак звања.

У неђељу вече купе се сви и мало и веље; — нико не доноси ништа, па је ту лако доћи, само жене доносе по једну пријесну погачу; па ни невјести не даривају ништа! —

Домаћин приправи доста: убије по два-три вола, а и другог разног јела, — највише турекијех.

Пошто се свако окупи, најпосље морају доћи кумови³⁾ — обично на три уре ноћи! Долазак свој огласе пуцањем из пушака. Свак им се дигне, а они сједу један супрот другог — при челу трпезе.

Сад дође ракија у ботиљама, обрече се њом у име светог Тројства, а при свршетку зајјевају:

„Лист опаде од неранце,

Пред сватове на трпезу!...

Домаћине добро ми сједи! — ђ ђ ђ.“

Послије мезе (обично дигну се на две ва), донесе се вечера дигну се на три ва), скину капе, свештеник благослови вечеру, а они сви у себи читају:

„Оче наш који јеси на небеси...“ (сједу, а стари сват викне: „а соколови, руке на корист!“ Не довати се по пет-шест пута, а ето ти вино у крчаге, два крчага у чело трпезе — попу и староме свату, а два у засједу — вељем свату⁴⁾ и барјактару.

Стари сват викне: „О поштена засједо!“ — „Чујемо ве!“ — „Свако ве добро чуло, а јели ви што дошло!?“

— „У здравље домаћиново — вина и мира!“

— „Бог му га да“, — рече чело трпезе. —

Стари сват дигне се на ноге, и наздрави:

„У славу светог Ивана Крститеља и Краљице небеске, која сједи на престџу небески, да помогне дома-

ћина и у дом ко му је, весеље му добро-срећно било!“ — Засједа зајјева:

„Ивана чаша околу греде!...

Свети Иване, свјема помови!...

Дај нами вилице с весељем пити!

С весељем пити, у челу бити — ђ ђ ђ!“

Пошто се с вином обреде, предаду га домаћину, па опет једу. — Мало стану, а ето опет вино, као и прије. Сад зазове вељи сват исто, као што прије зваше стари сват, и онда се дигне и рече: „Ви сте напили за здравље овога домаћина, а ми ћемо пити за здравље и у здравље онога домаћина, који ће нас сјутра лијепо дочекати. — У здравље његово, у здравље његових синова, унукџа и омладакџа и свакога чина и начина, а јуначких глава највише: ако Бог да!“ — Сви — „амин!“

Трећу заравицу напије стари сват, говорећи: „У здравље нашега свџа, и у здравље Његово, у здравље вељих архиепискупа, бискупа, поповџа и фратора, који шире нашу св. католичанску вјеру; и у здравље свакога кришћанина!“

После кратке почивке, напије вељи сват у здравље **Господарево** и Цара турскога (у име тога, што су му до скоро љеб јели.)

Пету здравицу напије стари сват кумовима: „У здравље овијех новијех кумова, у здравље кумовали, а у боље живовали, свијетлога образа, а веселога гласа!“ — Засједа зајјева:

„Кумови коњи

Ченицу пасу;

Ако је пасу

Нека је пасу!

Ако је пасу

Весели да су — ђ ђ ђ!...“

(Ову исту пјесму понавља чело трпезе.) На крају потоњег „о“ дигну се кумови, скину капе и захвале; а засједа викне: „с нама Бог!“ — „А ми с Њим,“ — одговори чело трпезе.

Дигну се. Почне коло, пјевајући:

„Оро игра а не поје!...“ (виђи св. IV. „*Просвјете*“ стр. 143. Р. II.)

Игра се и пјева до зоре. а у зору свако на ноге, да се што сигура за јело, па да се иде за ђевојку.

3) У њих има по два кума, које зову „кум-пари.“

Ј. П.

4) Вељи сват зове се онај, који иде најпрви. — Првијенац.

Ј. П.

Није им се мука погодити колико ће сватова; — иде свако осим жена, старих људи, који не могу никуд и луде ђеце. — Зашто то? — рећи ће когод; Ево зашто: У кућу оца ђевојачког не смије уљећи ни један сват; него, они изведу ђевојку пред кућу: па све једно — било их мало или много. —

При кретању чекају сви пред кућом младожењу; јер и он иде у сватове: изнесу један јастук (кушин,) па га ставе на праг, а он кад изиде, обрати се лицем у кућу и пане кољенима на њ, а отац му, или ма ко му је најближи — рођак — викне: „Ајде синко е Богом и био ти срећан пут!“ — Сви: „„Амин!““

— „„Дао ти Бог добру срећу!““

— „„Амин!...““

— „„Срећу у дом довео!““ —

„„Амин!...““

Пред кућом стоје невјесте у врсту и пјевају:

„Здраво брате старе свате...“
(виђи св. IV. „Просвјетле“ стр. 142 Р. II.) При пјевању ове пјесме они се уреде: Најпрви већи сват, па стари, а за њима сви редом старији и старији.

Подијеле се на двије партаје, у првој су: стари и већи сват с друштвом; у другој: кумови, барјактар и младожења с друштвом.

Дијеле се ради тога, те путем зову један другог, а онај му се одзове метком из пушке.

Како стари и већи сват, тако: барјактар, кумови и младожења, имају уза се по једног слугу, који мјесто њих пуца из пушке, кад од њих који не може одољети ^{б)}

Тако непрестано чује се пуцњава док се не дође у пријатеља.

Овде их чекају невјесте, исто као и онамо у ред, које пјевају:

„Добро дошли два ђевера....“
(виђи св. IV. „Просвјетле“ стр. 143 Р. II.) Када се уђе у стамбор, онда изнесу у крчаге вина, а у ботиљама

ракије и приганица на синијама; а све вичу: „Бујурум, бујурум, бујурум!..“ (т. ј. изволите) мутећи кроз сватове.

У томе изведу и ђевојку, метнувши јој јастук на праг, као онамо младожењи, само овде не смију викати сватови „Амин!“ кад је благосиља отац. Пошто је благослове предаду је ђеверима ^{б)} с великим вијенцима од цвијећа на глави.

Сад одмах крену; а пријатељи их прате пуцањем из пушак.

За младожењом нико не смије ићи први од невјесте, која гледа, да буде растојање између њих око 20. корака.

Зовући један другог и пуцајући дођу у цркву; ту их чека свештеник, да их вјенча. Пошто се вјенчају, иду истим редом кући. Кад уђу у кућу, невјесте с ђеверима затворе у собу, а сви их заграде аљинама: па онда сви до објета. Кад дође вријеме објета, стари сват викне: „Свако на своје мјесто!“ Свако сједе за трепзом и жене и дјеча.

Пошто се обреде ракијом, као и старе свате одријешу од револвера ону тиквицу с вином и наздраву: „У здравље ових младих млађенаца, у здравље се састали, а у боље живовали, свијетлога образа, веселога гласа! Љубили се, као сир и погача и црвено вино. Засједа запјева:

„У млађенаца — по пуне чаше,

По пуне чаше, у добре чаше! ђ ђ ђ...“

При свршетку ове пјесме пласкају рукама; а чело трпезе запјева:

„Ко вијне пије

У слави Бога:

Слава и сила

Бога Господа,

Слава и сила

Свијема помогла! ђ ђ ђ...“

Послије ове здравице и пјесме, напије већи сват кумовима, као и прије, а чело трпезе запјева:

„Нови куме од претена!...“

Кума вапа у двор срећна,

А ми здраво и весело! ђ ђ ђ...“

б) Велика је замијерка и увреда, ако се на сваку пушку не одговори. J. П.

б) У Шушањ је обрну три пута око себе, па је предаду ђеверима. J. П.

Иза ове се пјева она прва кумовска пјесна, а кумови захвале, као и прије.

Сад стари сват напије за здравље вељег свата — говорећи: „У здравље вељег свата, у здравље и за здравље његово, његових синова и синовика, унукâ и омладакâ и свакога чина и пачина! Да Бог да, вељи свате, да у здравље извијемо још који кулин“ (кобасицу!...) Свак у смијех; а жене зацјевају:

„Оваквове јунаку
Виси њорда о пасу!...
Ко ће му је отећи —
Прије ће се протећи;
Прије ће се протећи...
Но ће му је отећи! — ооо...“

Вељи сват викне: „С нама Бог!“ — „А ми с њим!“ — одговори засједа. — Днжу се. Започне коло и друге разне игре; те у оваквом реду и весељу проведу до уторника вече. У уторник вече свак дома.

Приједога

(У Шушањ мора дати једну фунду јапанској жени кад крене дома по јун сакан меса и другог разног језика, а да се не мијешано.)

J. P.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне приче.

Настрадаин заробљен.

Заробили Настрадаина, и још пуно људи. Све његово друштво, тужно стоји; неко плаче, неко лелече; а Настрадаин ни бригеша. Кад му је један од друштине рекао: „Ти си безбрижан човјек. Знаш ли што те чека?“ Настрадаин је на то само елега раменима и насмијао се.

Елем дошли у главну варош; ту изведу робље на продају. Људи који су били богати, куповали су робље, но за Настрадаина готово нико и не пита. Па и за то је Настрадаин мало марно. Најпосље дође некакав човјек, а то бјеше Соломун, и почне да бира једног роба.

„Ништа не бирај, рече му Настрадаин, и не иди даље, јер бољег роба, од мене нећеш узет!“

„Јест ал' ти си са свим стар; па повр тога и ружан си; да се немож' гледат“ — одговори му Соломун. —

„Што сам остарио, — одврати му Нас., — тѝ су ми године донијеле; а што сам овако ружан, то ми је дао Бог. Но узми ме, пећеш се кајати“.

Видећи Соломун да у овога човјека има нешто особито, а друго знао је да ће га узет за јефтине паре: „купи га и одведе дома. — Тек га је одвео дома, одма му нађе рад; остави га да нагледа у кужину, па му рече: „Настрадаине! за то зашто сам тебе купио позвао сам моја три друга. Ето у мом котлу, четири прасеће ноге, које ћеш нагледат. Пази да ти која нестала“.

Пошто Соломун то рекао Настрадаину, уклони се на страну, у нади да ће украс Настрадаину једну од четири прасеће ноге. Што Соломун Бога мелио то и умолио: с врагом и с њаволом, украде му једну ногу са свјетом.

Хеј! ал' није ни Настрадаин узалуд сједио. Мијешајући прасеће ноге, увиђе Настрадаин, да му је нестала једна нога. Настр. се сад стане предомисљат што да ради, најпосље одлучи се, те пође у прасарицу, и живу прасцу окине ногу.

Кад је била вечера, Настрадаин је приносио јела. Дошао рѝд на прасеће ноге. Соломун се сам нађе у чуду. „Одкуда, — мислио је у себе, — одкуда њему четврта“. Пошто овако стане да мисли, упитаће Настр.

„Одкуда теби четврта нога — а већ сам ти ја једну укра'?“

„Ништа зато, одврати му Настр. ти си мене укра, па и ја тебе“.

„Како тѝ?“

Настрадаин му сад приповједи по истини, па за тим пође опет на своје одређено мјесто.

Сјутри дан устануо Настрадаин да газди однесе кафу; кад ал' има што виђет — плаче му газда као ма-

ло дијете. Колико пута је Настр. молио газду, да му каже: зашто плаче; но ови му нешћене никако одкрит ту тајну.

„Кажи ми, — рече му Настр. — оштро, јер ако ми каза, за тебе ће боље бит“.

Соломун пристане, да му открије тајну јер га је ријеч Настрадаинова: „за тебе ће боље бит“ са свим ослободила:

„Синоћ, кад сам сједио с мојим друговима, обећао сам да ћу „море попити“; неучиним ли то, све моје имање пропада.“ —

„За то је ласно, — одврати му Настр. — Ја ћу за тебе одговарат.“

Посље мало, а ето ти три соломунова друга, по Соломуну, да га доведу да изврши своју ријеч.

Они се крену, и Настр. са шњима. Кад су били на морској обали, рећи ће Настр. онијема тројици:

„Кажи те ви мене, има ли која ријека или поток, што увире у море?“

„Има.“ — Одговорише они.

„Е онда кад је тек вреба, кад све ријеке и потоке затиснете, како неби увирали у море. Јер бадава би Соломун пио, кад би ријеке они недостатак намировале.“

„Ми то неможемо учинит,“ — рекосе му они. —

Сад Соломун пође кући весео, са својим слугом. Од сад га није више држао као слугу; јер је увидио да је Настр. паметан човјек.

Једнога дана позову Соломуна на свадбу. Тадар је био обичај: да газда одведе свог слугу са собом, а слуга да однесе, од свих јестива — са свадбе — својој газдарици, да окуси од њих. — Настрадаин је поша са Соломуном. Соломун по обичају предадне јестива Настрадаину говорећи му: „Ето то, однеси оној што ме највише љуби!“

Недали Настрадаину врази мироват. — Како је Соломун имао једну кучку (вашку); он умјесто да дадне жени Соломуновој — дадне кучки.

Соломунова је жена то гледала, па се наљутила. Кад је Соломун до-

шао са свадбе, оспе жена на њега, ето грднијех јада. Па му најпосље рече: „Видим да боље љубиш кучку но мене.“

„Настрадаине!“ — викне Соломун. —

„Ево ме.“

„Ко ме сам ја река да се дадну јестива?“

„Оној, која ве највише љуби.“

„Па јеси ли дао?“

„Јесам.“

„Јест ал' моја жена каже да си ти кучки предао.“

„Па ја сам учинио како си ми ти каза.“

„Што? Зар мене више љуби моја кучка но моја жена?“

„Па то је истина.“

„Како то? То не може бит?“

И то ћемо окушати, — рече Настрадаин, — за тим научи Соломуна да се само прат и да бије кучку, које је до сада учиши. Пошто је то свршио, учиши га је Настр. да само један-пут удри жену. Соломун и то учиши.

Једнога дана је Соломун био кучку, кучка се није зграј њега мицала; а кад је удрио жену, жена ти пушта: крпу на главу па отле те у род.

Соломун сад остане сјетан. Види да је остануо без жене. „Што ћу сад без жене?“ Заваши Соломун пут Настрадаина.

„И то ће мо ласно учинит, — рећи ће Настр. — само кажи ми: признајеш ли да ти је виши пријатељ кучка но жена?“

„Признајем, — рече Соломун; — ал' само ми жену на сриједу“.

„Онда дај ми новаца и за два сахата твоја ће жена бит код тебе“.

Пошто Настр. прими паре, узме једну котарицу па пође по сокацима вичући: „Еј има ли ко јаји да продаје“. Кад је доша у сокак, а пред кућу Соломунове жене, и ту затражи јаји.

„Што ће ти јаја?“ — запита Соломунова жена.

„Оће газда да ми се жени“.

Кад ова то чује, узме крпу на

главу, па крене кући, говорећи: „Нећеш богме, док сам ти ја жива“.

Пошто Настрадаин и то уради, онда замоли Соломуна да га однушти да иде на свој вилајет; које Соломун и учиње. И тако се Настрадаин опет докопа своје кућице, своје слободице.

Илија Н. Златичанин.

Загонетке.

(Из Херцеговине.)

Приближежио

Марко Вукосавић Црмничанин Дурмиторац.

51) У шта на хрбату има уво?
(у сач.)

52) Златан голуб кроза земљу гуче; (раоник, љемш.)

53) Вукотићи вуку, сјекотићи сјеку, сам баћа превраћа; (зуби и језик.)

54) У нашега фаданшица пу звоно; (ватраљ, ватраљ и тако пешла.)

55) Пет сестара једног се обу вачом притежу; (игле у плешиву.)

56) Два се ђеда кроз плотове за бијеле браде вуку (сребрни с вуном.)

57) Цврчак цврчи на лијепу јутру у сребрну кутлу у оковици; (сач.)

58) Без ивера на води ћуприја (лед.)

59) Зора роти — рота, са висока плота, све мртве подиже, а живе не може; (пјевац.)

60) Мачка иде по кући у зеленој обући; (метла.)

Народне изреке.

31. „Бољи је на путу одријет, но да ћеш му и кућу понијет.“ — Говори се за онога који се сваки боговијетни дан одијева лијепо, а дома нема што се каже ни „пепела на огњиште“.

32. „Треба крв пуштавати на спрам жила.“ — Овијем хоће да се докаже, да треба човјек на спрам

могућства да троши, да себе не прода, да се не задужн.

33. „Заваро као во за кладу.“ — Кад чевјек држи своју па своју. Хоће да је на његову. А можда и сам осјећа да је сврнуо.

34. „Погађе, као хоца у јендек.“ — Значи не погађе ништа.

35. „Да имамо масла, као што немамо брашна, бисмо питу начињели.“ Значи нема ни једног ни другог. — (Још и овако баба унуку рекла: „Даје брашна, ка' што нема масла: појзамила би бака таву, па би било приганица.“
Уред.)

36. „Разишоше се као са турског гробља.“ — Кад се људи скупе, ради каквог договора, па се не сложе но, разиђу, без фајде:

37. „Бих волио што драго чињети но радити.“ — Каже ко у шали, да би радио макар и сиђети или шетати но радити — копати земљу.

38. „Не могу ја сам кумство држати.“ — Каже ко противу свога кума, који га давија, морам и ја њега држати а да што ћу, кад он мене не штеди, не могу ја сам кумство држати.
39. „Мени га ка' мало воде на длан.“ Каже се за човјека, који има јединца сина. (И за свакога другога омиљеника.)
Уред.)

40. „Чувај се, да то не пришијеш на лакат.“ — Каже се за кога, кад ко коме јемчи за паре, несигурноме, па му други с' краја, бајаги добротвор то приговори.

41. „Већ је вечерао и ко је краву изгубио.“ — Каже обично који члан фамилије, кад се одоци вечера, па припрешио, да што прије једе.

42. „Да му дајеш леденицу за косијер, он се неби промијенио.“ — Каже се за човјека, који се све боји, да га ко не завара; јер мисли; он ме не би нудио за промјену, да не осјећа неку необичну особину тога косијера.

43. „Би да капу с главе.“ — Рекне се за човјека одвећ гостопримна, који тек, да пријатеља угости не би жално ни саму капицу.

44. „Би црка' ка' кријес.“ — Каже се за онога, који је тијесних

грудн, па ако му се по вољи не би одило онако, као што он хоће, би фркава у себе.

45. „Не хоће туђе памети.“ — Каже се каже за онога, који не прима ниједан савјета, но свршава по својој ђуди, па ма то било и наопако.

46. „Неће је за капицом носити.“ — Каже се кад ко проси ђевојку, па други за стране говоре није лијепа. Хајде чоће велике штете што није лијепа неће је за капицом носити; но је ли она добра и поштена, то ми да се разговарамо.

47. „Љепотиште на буниште; а добриште на огњиште.“ — То исто значи. Кући је боље од добра; а од љепоте кућа нема „хаера“ (користи.)

48. „Стоји, као пријево на угаљ.“ — Каже се за човјека, који би се од мало наљутио.

49. „Нигда доброга дана нема.“ Говори се за човјека болесна, који споро бива бољи, но час гори, час бољи.

50. „Прав, као узак у врету.“ Каже се онога, за којег не двоуме да му је каква нанаст.

Лука Јововић, учитељ.

Народне пословице.

(Скупљене проз Црну Гору и Приморије.)

И

И мука кад је, гледа се брука.
И ако је срамота, ал' је корисно.
Играју се врагови, око Ђура
Талале.

И ко га је стекао, није га све појео.

И ко га је појео, није се похвалио.

Игла је мала, ал' се без ње не може.

И Цар леже, док' се слеже.

И Цар се труди за храну. (Код нас се приповједа како цар свакојега реда, кад оће да руча или вечера, устане на ноге и донесе софру, која га чека на врата од камаре, и тек онда једе.)

И комарац има срце.

Из камена масло не протече.

Изио би прђију свете Ане.

Изгорио ко владика за Лесендром. (Островце на Скадарском језеру, и на њему тврђава с истим именом.)

Изуљно очи, као миш из трица.

Из ове се коже у другу неможе.

Иду један за другим, као: Пеша и Јовета.

И Бог има два протокола.

Играј, играј међеде! што изиграш све себе.

Изио Гавро ожицу. (Био одвек гладан, а ожица кратка.)

Ј

Један пут се кебо отвара.

Један камен кућу не оградн.

Јевтимија земљу храни.

Једно је ђевојка, а друго ђевојчица.

Један трчи, а ракија виче.

Ја мекобразна, а момчад безобрица те мене трбух до зуба.

Ја ко' Бега до Грудџа.

Једним руком у коси, а другом у прси.

Једнајни мост, друга низ мост. (Ово обично говоре код нас жене својим мужу; особито кад су у каквој распри. — Бива: „ако ја нестанем теби је другу лако набавити.“)

Илија Н. Златичанин.

Женске народне пјесме.

(Из Зубаца.)

Зелен-носа

Паде магла по Бојани,
Ситна роса по ливади;
Нитко росу прећ не море,
Нако она боса Маре;
Ни она је прећ не море:
Послуже јој десна нога,
Десна нога лјева рука:
Оскочи јој злаћен претен.
Мара Марка бијеђаше:
„Ти ми Марко претен нађе“ ...
„Нисам Маре жи' ми главе;

Ја сам синоћ с' војске доша',
 Јутрос рано у лов поша':
 Пуштах хрте и загаре;
 Пуштах хрте уз дубраве,
 А загаре низ ливаде:
 Ловте лова хрти моји,
 Хрти моји и загари,
 Што гођ ћете уловити,
 Право ћемо дијелити:
 Вама месо мене кости.¹ —
 — Што ће Марку суве кости?
 Да напраља нове кључе,
 Да отвара нове граде,
 Да он види што је у град. —
 — У град су му девет брата,
 Међу њима једна сестра,
 Она има чудно име,
 Чудно име: Зелен-коса...
 Сунце проси Зелен-косу:
 Сва је браћа обеташе,
 А најстари неоћаше.
 Сва се браћа брату моле:
 „Дајмо, брате, сестру нашу,
 Нама ће ни ¹⁾ сунце ваљат':
 На 'ве кратке зимске ноћи.“
 Сунце прође мјесец дрће,
 Мјесец проси Зелен-косу,
 Сва је браћа обеташе,
 А најсредњи не оћаше. —
 Сва се браћа брату моле:
 „Дајмо, брате, сестру нашу,
 Нама ће ни мјесец ваљат':
 На 'ве дуге зимске ноћи.“ —
 Мјесец прође јунак дође;
 Јунак проси Зелен-косу:
 Сва је браћа обеташе,
 А најмлађи неоћаше.
 Сва се браћа брату моле:
 „Дајмо, брате, сестру нашу,
 Нама ће ни јунак ваљат':
 Остром сабљом на мегдану
 На сред поља ге ни воља!

1) Двапут једна иста замјеница, али биљезим као што чух.

Анђелина и војвода.

Анђелина руже брала
 Поврх града Дубровника:
 Пуне скуте и рукаве.
 У Дунав се огледала
 Сама себе видијела.
 Сама собом говорила:
 „Што сам танка и висока,
 И бијела и румена:
 Још да имам црне очи
 Све би турке преварила,
 А кауре помамила
 И самога војводу!“...
 То је чуо војвода;
 Анђелини ошиљаше:¹⁾
 „Анђелина, душе моја!
 Опери ми пеште ²⁾ мале,
 Пеште мале и мараме!“...⁴
 Она му је ошиљала:
 „Нема воде ни сапуна,
 Калоп сапун на пазаре,
 Дунав вода на далеко
 Горско сунце у облаке!“...⁴
 Војвода јој ошиљаше:
 „Анђелина душе моја:
 Твоје руке калоп сапун,
 Твоје очи бистра вода,
 Твоје лице горско сунце!“...⁴
 Војвода јој се бит не море:
 Сузама их омокрила
 Рукама их изапрала,
 Ка лицу ик(х) окренула,
 Пошиље ик(х) војводи:
 „Узми ово војводи!
 Тек ик(х) здраво не носно!“
 Војвода јој ошиљаше:
 „Анђелина, душе моја!
 Али тако ал' овако,
 Ти си моја свакојако!“⁴

Р. Поповић.

1) Т. ј. писао јој је.

2) Мали фацулети.

3) Иначе.

Л И С Т А К.

БИЉЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— **Одредба Високопречасне Црногорске Митрополије.** — Званичним актом исте Митрополије на Цетињу 7 јунија 1893. Бр. 803.: Јеромонах манастира Ждробаника *Илијаш Радвановић*, због његовог неуредног владања, лишен је чина свештеничкога, и изчишљен из реда монашескога. — Усљед овога предпоменути по данас, има се сматрати као прости мирјанин са именом „Петко“ које је име носно пређе ступања у монашески ред.

— **Читуља:** — Умировљени свештеник *Михаил Тривић (или Мићо)* из села Струга у Дробњанима у вјечност се преселио 22. Априла тек. год. у 78. години свога живота.

Покојник је оставио лијено име у своме племеду, и истрајно и вијерно до дубоке своје старости послужило је свету православу цркву и домовину.

Бог му покој дао!

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

— Школа мирује!...

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Рођендан Његове Свјетлости ДАНИЛА АЛЕКСАНДРА Насљедника црногорског,** прослављен је дне 17 јунија по свој Црној Гори, а особито у нашој престолници, коју је уочи тога дана посјетило 250 гости из српске Краљевине, Војводине и Хрватске, који су присуствовали и открићу

Гундулићева споменика у Дубровнику. Гости су ови сјајно дочекани и подвечер су чашћени разнијем пићама у дворекој башти, уз мелодије цетињске музике. Варош је била заставама окићена, а чим се сутон ухватио, расвјетлења по домовима и по околним бреговима уз разне ватромете. — У 9 сати, давало је „Пјевачко Београдско Друштво“ сјајни концерт, приређен у славу Насљедникова рођендана. Овом је концерту присуствовао сав Височанствени Двор од почетка до свршетка; а такођер и све дипломатичке личности. Концерт се почео свјетом познатом и велеомилованом његовом пјесмом „Онамо, Онамо;“ а и остали је програм савколик испреплетено са осталима из пјесама српских и руских пјесма. Одобравање је било опће, и пјевачи су морали и по други пут пјевати њеке пјесме. — Забава ова стопр се је свршила у 11½ сахата, и вишеспоменути пјевачи, са свим осталим посјетиоцима, оставили су међу нама незаборављену успомену свога српскога патриотизма. — Сјутрадан била је Архијерејска служба божија са благодаренјем. Тој служби присуствовао је сав Височанствени двор, дипломатичко тијело, државни веледостојанственици и остали чиновници свитно одјевени. После службе грували су са *табије* топови и сљедовало је честитање по одређеноме церимонијалу уз свирање музике испред Двора.

— **Једна брзојавна честитка на рођендан Њ. Свјетлости Њазана Насљедника.** Наш Уредник, баваћи се у Дубровнику на дан Насљедникова

рођења најсмјерније му је поднио
сљедећу честитку посредством брзојава:

Његовој Свјетлости Њъазу

Насљеднику ДАНИЛУ

Цетинџе.

Насљедниче — дивотниче!

Живила те Виша сила;

Теби вјенац дугих љета

С рођенданом подјелила:

Да ти круна главу краси,

Да ти слава свуд се гласи!

Одани

Ј. Сундечић.

Његова Свјетлост изволила је
пак најблагодосклоније одговорити:

„Г. Проши Ј. Сундечићу

„Котор.

„Најсрдачнија фала на честитки

„и жељама изјављенима на свјетлост
„јепим стиховима.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
DANILO
CRNE GORE

— Свечано откриће Гундули-

ћева споменика у Дубровнику. —
И наша се „Просвјета дужном осјећа,
да у својим листовима забиљежи овај
велеснаменити културни догађај. Дана:
25. 26. и 27. мјесеца јунија (по новом
календару) т. г. обдржавала се је спо-
менута светковина у словенској Атини
велесјајно и управ величанствено. —
Осим народа из дубровачкијех око-
лица, сврмили су се силни гости из
свијех Словенскијех покрајина; а ме-
ђу овима најмнобројнији су били Срби
и Хрвати. — 25. приређивачки Одбор
причекивао је госте у Грузжу, и била
је сјајна вечерња забава с пјевањем у
театру, на којој је посјетиоцима раз-
давана пјесма „Поздрав гостима“ и
врли професор Луко Зоре читао крас-
ни и врло занимиви „Пролог“ о Гун-
дулићу и његовијем заслугама. — 26.
сљедовало је свечано откриће споме-

меника, са расвијетом града у вечер,
и поновљена је у театру забава као
и предње вечери. — А најзад 27
обдржавала се у Грузжу народна за-
бава са разнијем играма и *шомболом*;
а у вечер била је чаровита и баш
импонентна расвјета грушке велебне
луке. — Свечаност је увеличао и са-
ми далматински Намјесник Давид,
осим друге множине најчувенијих
достојанственика и мужева у нашем
народу из црквенога и свјецкога
сталиша.

Да се осврнемо малко више на
оно, што је сљедовало дана 26. —
Из рана јутра оре се топови с Мин-
чете и разлијега им се јека по сињем
непосредном мору и чарном ведром
небом. Град с предграђама оки-
чен је сваковренијем заставама, а
понајвише српскијем и хрвацкијем
трибојницама. Придолазе из околица
општине под својим дотичним застава-
ма, уз пуцњаву из пушака, и у ред
се постављају за опход околу Гунду-
лићева гроба. У фратару франеваца
поје се велика миса, и најзад званици
се купе околу самога споменика на
зеленој пољани.

Приспјео већ и час открићу, па
кнез Маришица Ђорђић, прееједник
приређивачког Одбора, обрне се према
барону Франи Гундулићу, потомку
великога Ивана и садашњем Начел-
нику дубровачком, и изговори кратки,
али језгровити поздрав, и прикаже
му гласовитога кипера Рендића, на-
гласујући, да се његовој (умјетничковој)
вјештини и особитој ревности има
захвалити што ће се одлен Дубров-
ник ресити онпјем ријеткијем умо-
твором. За тим, између осталога ре-
као је и ове прелијепе ријечи, које
заслужују да буду забиљежене:

„Ту су браћа из Србије, који су
 „нам гости свеђер сретно долазили,
 „почамши од најугледнијих лица из
 „давнијех времена до умнога Доситеа
 „и гласовитог Вука Караџића; ту су
 „и земљаци Прерадовића и Строс-
 „мајера, наша несуђена браћа из Хр-
 „вацке, о којијем Дубровник не смје
 „заборавити како су они ускрсили из
 „пепела његову књижевност по неере-
 „ђи времена скоро занемарену; ту су
 „и синови миле наше китне Боке и
 „посестрима нам Далмације, обе не
 „одавна у вољи и у невољи друге;
 „ту су Бошњаци и синови сусједне
 „нам Херцеговине, те наше кољевке,
 „из које су стари Дубровчани исцрпи-
 „ли богатство милог нам језика, који
 „нам је постао дика у народу; ту су
 „инови Црне Горе те јуначке дјетон-
 „нице. — Ови сви са браћом из Вој-
 „водовине да су нам у добри час дошли
 „и опет се повраћали!“

Иза тога поздравља Начелник у
 кратком отпоздраву ускликне Цару
Францу Јосипу „Живно!“, на који су
 се усклик громовито присутни ода-
 звали са „Живно!...“ — срдечно се
 захвали свима, који су, ма на који
 начин допринијели к извршењу свет-
 ковине; те закључи овако: „У име
 „Дубровника пак, кога имам част за-
 „ступати, поздрављам сву ову одаб-
 „рану Господу без разлике племенске,
 „јер су ово гране једног стабла, дичне
 „гране Словинског народа. — *Дао Бог,*
 „*да пред овијем спомеником изчезну*
 „*све размирице, јер се једино у слози*
 „*и љубави можемо надати бољој бу-*
 „*дуности!* —“

Посље овијех поздравља, завјеса
 се спусти са споменика; а из тисућа
 грла заори „*Слава пјеснику Гунду-*
лићу!...“ којим усклицима није краја

ни конца било, све барјак до барјака
 леприша, топови грувају музике сви-
 рају, пјесме се разлијегају, неизказана
 је радост и опће весеље. — За тим
 положено је на споменик и около ње-
 га 127 вијенаца, између којих 43 од
 сребра и позлате, и 4 од другог ме-
 тала.

Добро је, што се може забиље-
 жити, да је ова преријетка свечаност,
 (на којој је учествовало преко *десет хи-*
љада вањскијех особа, у сваковременом
 народном одјелу и накиту, — призор
 који би се тешко ма гђе на другоме
 мјесту вијети могао, —) у потпуном
 реду свршена. Осим доста неспрешне
 и са свим узалудне вике и нешто
 стрављивих зађевица: није се никакав
 озбиљни сукоб случило; а и онога,
 што се још десило: не би било, да буду
 сви свијетски, (као што су им дужност и
 обзир према свијету налагали), одушев-
 лени и једном и поглавитом мишљу;
 свијетски, да су у Дубровник дошли
 само да се сјени Гундулићевој поклоне,
 те да сваког и свију буде један једини
 усклик: „*Слава Гундулићу!*... *Жи-*
вно Дубровник!...“

Још нам је напоменути, да су
 сви Срби и Српкиње процесionalно
 ишли на гроб грофа **Меда Пучића** на
 Лапад и положили му вијенац неувеоц.

Како се и из ово мало ријечи
 види, диван је, да великољепан је био
 призор ове свечаности; али на жалост
 није се постигнула и пак она висока
 цијељ брацкога измирења између Срба
 и Хрвата, коју су жељели постићи,
 какотрудбеници около приређивања све-
 чаности, тако и многи поједини ватрени
 патриоти. Нашему је уреднику послао
 поздрав у Дубровник један пријатељ
 из Хрвацке (станг праваш) и писао
 му: „*Možda je Dubrovnik mjesto na*

„kom se duši smiriti mogu; možda je „Dubrovnik točka s koje se svijet pokrenuti dade.“ — И доиста Дубровник је био мјесто и точка гдје да се браћа с браћом изгрле и измире, и да културноме свијету пруже најочитији доказ своје културне висине и напретка. Није Гундулић својина ни овога ни онога: но је он својина свију и свакога, који се год Словенством дичи и поноси; па је чак он, као умјетник и великан, својина и цијелога човјечанства. У старогрчкој отимало се је седам градова око Омнрвог родног мјеста; али никаквом Грку није никад пало ни на памет, да Омира не сматра опћим грчкијем пјесником, који је поред тога постао и пјесником цијелога културнога свијета. — Дё, оставимо се браћо дјетинарија; а прихватимо за своју циљу. Чинили све што год могли, ама и опет без слоге: не надајмо се ни нашем спасу ни славној нашој будућности.

ОТНИСИ И ПОРУКЕ.

— Госп. Оди Караћ, у Бар. — Примићемо ваш чланак, ако нам га са свим разговјетно написана пошаљете; јер ви знате да нами није познат арапски језик. Промијенићемо му пак наслов у „Неколика арапска савјета.“ Вада вам добра срећа била!

— Госп. Алек. Јов. у Билећу. — Наредили смо како желите. Да сте ни здраво!

— Госп. Науму у?... — Ви сте нам одговорни и за претилату остале дружине, па се потрудите и сабрати ну. У колико се пак тиче друге ваше жеље: „Просвјета“ вам је дана као што сте желели; пак мислимо, да и с оног мајла сићи на ништо: немамо никаква разлога, ван, ако вам ваше економично стање иначе не доушита. — Здравствујте!

— Преп. Госп. Игуману Мап. Белије. — „Просвјета“ вам је може уврстити „Читулу“, ни нашега влемана, ни нашега манастира, пошто таква Читула нема у себи

никаква интереса за просвјетне цијели. Читуле су да стоје у проскомидији за молитвене потребе; а ништо нијесу за публикацију. — Жао нам је што вам не могосмо по вољи учинити; али смо увјерени, да ћете ви и сами увиђети, да смо кроз не штампање тих читуља, спасли и вас и „Просвјету“ од оштре замјерке пред свијетлијем образом нашијех читалаца. — Били нам у осталом здраво и весело! —

— Славном Уредништву Босанске Виле Сарајево. — Мислимо да више нијесмо на вријеме, пошто нам је „Вила“ касно пришјела; а да нам и буде на вријеме стигла: вјерујте, да би се и олет тешко дошло до каква ваљана рукописа за вашу сврху. — Завиристе у „Просвјету“, па ће те се увјерити колико има радевика на књижевном пољу у овамопњем приморију; а и они који би нешто могли, раде само по ћефу, не осјећајући се да нешто дјелати, док свијета имају. — На српско здравље, примите наше српско отпоздрављење и различно поштовање.

Славној Књижари Велимира Валолића Београд. — Видите примједбу ниже урештеноу. — Працајте!...

Госп. В. Рад. у Н. — Ми не сматрамо њекав уједношћу пјесме написане у метривима, који се не подударају с природом нашега народнога пјесништва. Такове пјесме, кад су и најбоље, немају својственога облика, па зато изгледају као нека ни пјесма ни проза. Сваки језик има властиту мјеру у својијем звуковима од које управ и зависи потребита хармонија у стиховима. — Предмет је лијеп у вашој пјесми: прерадите је и дајте јој облик народни, па ће јој се моћи ваћи мјеста.

 ПРИМЈЕДБА: — Неколике књиге приспјеле су нам на приказ; али ради свечаности открића Гундулићева споменика у Дубровнику, нијесмо их могли прегледати и оцијенити: него, ако Бог-да у идућој свесци намирићемо овај наш дуг. —